

ความท้าทายในการบังคับใช้กฎหมายต่ออาชญากรรมแฝงในประเพณี:

เสียงสะท้อนของพลเมืองดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

Law Enforcement Dilemmas and Hidden Vices in Cultural Traditions: Voices of Digital Citizens in Sisaket Province

สิทธิพงษ์ ศรีกุลบุตร¹Sittipong Srikulbuthr¹

(Received 17/05/2026) (Reviewed 20/06/2026)

(Revised 21/07/2026) (Accepted 28/08/2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสถานการณ์และรูปแบบโครงสร้างของอาชญากรรมแฝงในงานประเพณีท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ (2) วิเคราะห์ช่องว่างระหว่างมายาคติเชิงวัฒนธรรมดั้งเดิมกับประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ภาครัฐระดับปฏิบัติการ (3) ศึกษาบทบาทและอิทธิพลของพลเมืองดิจิทัลในฐานะผู้กำหนดวาระสาธารณะ และ (4) สังเคราะห์แนวทางเบื้องต้นเชิงนโยบายระดับท้องถิ่นในการบริหารจัดการพื้นที่ประเพณีทางวัฒนธรรมปลอดภัยอย่างยั่งยืน การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) บูรณาการระหว่างการศึกษาดิจิทัล (Digital Ethnography) ผ่านการรวบรวมคลังข้อมูลตัวบทดิจิทัล (Text Corpus) จำนวน 1,450 ข้อความ นำมาวิเคราะห์ความถี่คำและบริบทด้วยโปรแกรม Voyant Tools ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 3 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ (1) ผู้แทนภาครัฐและผู้บังคับใช้กฎหมาย (2) ผู้แทนพลเมืองดิจิทัลและสื่อท้องถิ่น และ (3) ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Content Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) จนข้อมูลบรรลุความอิ่มตัว (Data Saturation)

ผลการวิจัยพบว่า งานประเพณีดั้งเดิมถูกเปลี่ยนสภาพเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมในลักษณะ "พาณิชย์นิยมล้นเกิน" โดยกลุ่มทุนผู้จัดงานได้สถาปนา "เกราะสัญลักษณ์สองชั้น" นำวาทกรรม Soft Power และการกระตุ้นเศรษฐกิจมาบังหน้าความชอบธรรมร่วมกับระบบสินบนในระดับปฏิบัติการ ทว่าปฏิบัติการสอดส่องของพลเมืองดิจิทัล (Digital Vigilantism) ผ่านเพชฌัญญูท้องถิ่น ได้ทำหน้าที่ตีกรอบความคิดกลับ (Counter-Framing) และกำหนดวาระสาธารณะจากล่างขึ้นบน เกิดกระแสแห่งล้อตามของมวลชน (Bandwagon Effect) บีบให้ภาครัฐระดับนโยบายต้องตอบสนองเชิงรุกเพื่อรักษาความเชื่อถือไว้วางใจในภาครัฐ (Public Trust) งานวิจัยนี้จึงเสนอแนะเชิงนโยบายให้ปรับเปลี่ยนมติดาชนอนไลน์สู่ "สัญญาประชาคมดิจิทัล" ผ่าน "กลไกการสื่อสารสาธารณะท้องถิ่น" (Public Hearing) ในรูปแบบสาธารณะภิบาลเปิดพื้นที่กว้าง เพื่อทำลายอคติทางจริยธรรมของเจ้าหน้าที่และระงับเหตุความขัดแย้งในพื้นที่วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การบังคับใช้กฎหมาย อาชญากรรมแฝง พลเมืองดิจิทัล มติดาชนอน ประชาพิจารณ์ท้องถิ่น

¹ สถานีตำรวจภูธรวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ E-mail: 6512342007@rumail.ru.ac.th

¹ Whanghin Police Station, Si Sa Ket Province. E-mail: 6512342007@rumail.ru.ac.th

Abstract

The objectives of this study were to: (1) examine the situation and structural patterns of hidden vices in local cultural traditions in Sisaket Province; (2) analyze the gap between traditional cultural myths and the law enforcement efficiency of frontline state officials; (3) investigate the role and influence of digital citizens as public agenda setters; and (4) synthesize preliminary local policy guidelines for sustainable, vice-free cultural tradition management. This qualitative research integrated digital ethnography—analyzing a text corpus of 1,450 digital messages using text-mining software (Voyant Tools)—with in-depth interviews of 3 key informants selected through purposive sampling. The key informants comprised: (1) a law enforcement official, (2) a digital citizen and local media representative, and (3) a local administrative organization leader. Data were analyzed using qualitative content analysis and thematic analysis until data saturation was reached.

The findings revealed that traditional cultural events have undergone "hyper-commodification," wherein event organizers established a "double-layered sign shield," leveraging contemporary discourses such as "Soft Power" and "economic stimulation" to cloak hidden commercial vices and operational-level bribery. However, digital vigilantism via local Facebook fan pages successfully executed counter-framing and established a bottom-up public agenda. This triggered a bandwagon effect that compelled high-level policymakers to adopt proactive crisis management to secure public trust. This research recommends transforming digital public opinion into a "Digital Social Contract" through local public hearings operated as an open-governance forum, thereby eliminating the moral bottleneck among local enforcement officers and sustainably resolving socio-cultural conflicts.

Keywords : Law Enforcement, Hidden Vices, Digital Citizens, Public Opinion, Local Public Hearing

บทนำ

งานบุญประเพณีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเชื่อ ความสามัคคีในชุมชน เป็นพื้นที่แห่งศรัทธา ตลอดจนสืบสานอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในอีกมุมของงานดังกล่าว ประเพณีเหล่านี้ก็กลายกลายเป็นพื้นที่ที่มีอบายมุขแฝง ทั้งการพนันและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งขัดต่อพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซ่อนอยู่ภายใต้ร่มเงาของคำว่าประเพณีและวาทกรรมร่วมสมัย “Soft Power” ปรากฏการณ์นี้สะท้อนชัดเจนผ่านลำดับเหตุการณ์ที่เป็นกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมวงกว้าง

จากข่าวสารที่ปรากฏเหตุการณ์ จากการใช้พื้นที่ประเพณีเป็นเครื่องมือทางการเมืองและการค้า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ขึ้นป้ายประชาสัมพันธ์งานบุญบั้งไฟ ณ บ้านคูสระใหญ่ ต.ไผ่ อ.ราชสีห์ โดยใช้วาทกรรม "ส่งเสริม Soft Power เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ" (เดลินิวส์, 2567) ซึ่งในทางนิเทศศาสตร์การเมือง ปรากฏการณ์นี้คือ กระบวนการผลิตสร้างความหมาย (Production of Meaning) ผ่านกลไกเชิงอุดมการณ์เพื่อเอื้อประโยชน์ทางการเมือง และกลุ่มทุนท้องถิ่น ทว่าในทางปฏิบัติ พื้นที่ดังกล่าวกลับถูกเปลี่ยนสภาพเป็นธุรกิจเต็มรูปแบบ มีการเก็บบัตรเข้าชมราคา 100 บาท ค่าจอดรถ 100 บาท และการให้เช่าอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในราคาสูง พร้อมทั้งมีการจำหน่ายสุราและเบียร์ตลอดงาน จุดแตกหักของเหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อ "พลเมืองดิจิทัล" และสื่อมวลชนนำเสนอหลักฐานการลักลอบเล่นพนันบั้งไฟอย่างโจ่งแจ้งในพื้นที่ดังกล่าว นำไปสู่แรงกดดันทางสังคมที่ส่งตรงถึงระดับนโยบาย จนกระทั่งวันที่ 12 พฤษภาคม 2567 ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดศรีสะเกษ ต้องออกคำสั่งด่วนให้ตำรวจทุกสถานีประสานฝ่ายปกครองตรวจเข้มสนามบั้งไฟ

เถื่อน และบังคับใช้กฎหมายตามประกาศจังหวัดศรีสะเกษอย่างเคร่งครัด ส่งผลให้สนามบั้งไฟหลายแห่งต้องประกาศปิดตัวลงกลางคันเนื่องจากเกรงกลัวการจับกุม

ถึงแม้ว่า มาตรการบังคับใช้กฎหมายทางภาครัฐ ยังมีสภาพบังคับ ก็ยังพบเหตุการณ์ที่ฝ่าฝืนข้อบังคับกฎหมายจากข่าวสารที่ปรากฏในจังหวัดศรีสะเกษ งานบุญบั้งไฟ ณ ตำบลดวงใหญ่ อำเภอวังหิน ที่แม้จะมีการประกาศเป็นพื้นที่ปลอดภัย แต่กลับพบการเล่นพนันบั้งไฟอย่างโจ่งแจ้งขัดต่อประกาศจังหวัดศรีสะเกษ และกรณี วัดในอำเภอยางชุมน้อย ที่มีการปิดวัดจัดคอนเสิร์ตและจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บริเวณอุโบสถ (เดลินิวส์, 2569) ซึ่งสะท้อนว่านิเวศวัฒนธรรมกำลังถูกเปลี่ยนสภาพเป็น "พื้นที่สีเทา" เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น ปรากฏการณ์นี้นับเป็นการขับเคลื่อนนโยบายเชิงวัฒนธรรมที่ล้มเหลวอันเนื่องมาจากการปล่อยให้มีนิติพาณิชย์และการเมืองครอบงำคุณค่าดั้งเดิม

ในอดีตพฤติกรรมละเมิดกฎหมายเหล่านี้มักถูกจำกัดการรับรู้เฉพาะคนในพื้นที่ อันเนื่องมาจากกระบวนการบ่มเพาะทัศนคติในระดับสายเลือดและเครือญาติในลักษณะสถาบันครอบครัวและการรวมกลุ่มของชุมชน (Family Gathering) ที่ทำให้เกิดมติกกลุ่มชนปกป้องพวกพ้อง ทว่าในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีหลายข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ (No Time and Space) ตามแนวคิดของ Harvey (1990) ส่งผลให้พฤติกรรมที่เคยถูกละเลยถูกตั้งคำถามอย่างรุนแรงจาก "พลเมืองดิจิทัล" (Digital Citizen) ที่ทำหน้าที่เป็น "อาสาสมัครออนไลน์" หรือ Digital Vigilantism (Trottier, 2017) ในการสอดส่องและนำเสนอภาพความจริงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การปฏิบัติตัวของพลเมืองเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงพฤติกรรมส่วนบุคคล แต่ถือเป็น "การเคลื่อนไหวทางสังคมในบริบทใหม่" (Social Movement) ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องค่านิยม ความถูกต้อง และมิติเชิงวัฒนธรรม โดยใช้พื้นที่สาธารณะทางเลือกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ท้องถิ่น (Local Facebook Fanpage) เป็นตัวขับเคลื่อนและจัดการพื้นที่สื่อสารด้วยตนเอง (Mass Self-Communication) เกิดเป็นสถานะอำนาจที่กระจายศูนย์ (Decentralization) และสร้างสถานะความปั่นป่วนทางความคิด (Chaos Theory) ทำหยากระเบียบวิธีและอิทธิพลมืดในท้องถิ่น ซึ่งพฤติกรรมของพลเมืองดิจิทัลกลุ่มนี้มีลักษณะของการสืบเสาะและแสวงหาข้อมูลข่าวสารอย่างกระตือรือร้นและตื่นตัว (Active Information Seeking) โดยไม่ยอมรับสารอย่างนิ่งเฉย ทว่านำเอาองค์ประกอบการสื่อสาร (S-M-C-R) มาตั้งคำถามเพื่อการรู้เท่าทันสื่อและรู้เท่าทันกระบวนการซ่อนเร้นของกลุ่มผลประโยชน์

ความขัดแย้งนี้ไม่ได้เป็นเพียงการฝ่าฝืนกฎหมาย แต่เป็นช่องว่างระหว่าง "มายาคติ" ของชุมชนที่มองว่าบ้ายมุขเป็นส่วนหนึ่งของอรรถรสประเพณี กับความคาดหวังของสังคมยุคใหม่ที่ต้องการความถูกต้อง ซึ่งหากพิจารณาผ่านถ้อยคำและการแสดงออกเชิงนโยบายของเจ้าหน้าที่รัฐเมื่อเผชิญหน้ากับแรงกดดันดิจิทัล เช่น การออกคำสั่งจับกุมอย่างเหี้ยมโหดของเจ้าหน้าที่ระดับสูง ย่อมสะท้อนเจตนาทางวาทกรรมในการปฏิเสธการมีส่วนร่วมและแสดงความบริสุทธิ์ใจเพื่อลดทอนแรงโจมตีจากสังคม เนื่องจากกลไกของรัฐในปัจจุบันตกอยู่ภายใต้ระบบความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Accountability) และภาวะวิกฤตด้านภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือ บังคับให้หน่วยงานต้องบริหารจัดการประเด็นเชิงรุก (Proactive Crisis Communication Management) เพื่อรักษาความชอบธรรมและกู้คืนศรัทธาของประชาชน หากเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถบริหารจัดการประเด็น (Issue Management) ได้อย่างทันท่วงที ย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อ ความเชื่อถือไว้วางใจในภาครัฐ (Public Trust) ของประชาชนในพื้นที่ จากสถานะความขัดแย้งของมติมหาชนดังกล่าว ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า ประเด็นความท้าทายนี้สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการแก้ไขปัญหามาน "กลไกการสื่อสารประชาพิจารณ์ท้องถิ่น" (Public Hearing) เพื่อเปิดพื้นที่ให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมกันประเมิน คัดกรอง และกำหนดข้อตกลงร่วมกันอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพสูงสุดตามหลักการสื่อสารมติมหาชนร่วมสมัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์และรูปแบบโครงสร้างของอบายมุขแฝงในงานประเพณีท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษที่ถูกขับเคลื่อนด้วยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ วาตรกรรม Soft Power และการเมืองในท้องถิ่นผ่านหลักฐานดิจิทัลของประชาชน
2. เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างมายาคติเชิงวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน กับระดับประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานภาครัฐระดับปฏิบัติการในยุคดิจิทัล
3. เพื่อศึกษาบทบาทและอิทธิพลของ Facebook Fanpage ท้องถิ่นและพลเมืองดิจิทัล ในฐานะผู้กำหนดวาระสาธารณะ (Agenda Setting) และตรวจสอบถ่วงดุล (Checks and Balances) การใช้อำนาจรัฐ
4. เพื่อสังเคราะห์แนวทางเบื้องต้นเชิงนโยบายระดับท้องถิ่น ในการบริหารจัดการพื้นที่งานประเพณีปลอดอบายมุข โดยอาศัยฐานคิดจากการบูรณาการข้อมูลเชิงประจักษ์ดิจิทัลร่วมกับมุมมองสะท้อนของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่

เนื้อหา

1. ทุนวัฒนธรรม วาตรกรรมเชิงอุดมการณ์ และการผลิตสร้างความหมายทางการเมือง

ในมิติทางนิเทศศาสตร์การเมืองและสังคมวิทยา งานประเพณีดั้งเดิมมิได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะเนื้อแท้ของความดีงามเชิงจิตวิญญาณหรือความบริสุทธิ์ทางวัฒนธรรมเท่านั้น หากแต่ถูกจัดวางและนิยามใหม่ให้กลายเป็น "ทุนทางวัฒนธรรม" (Cultural Capital) ที่พร้อมจะถูกแปรค่าทางสัญญะไปเป็นทุนทางเศรษฐกิจและฐานอำนาจทางการเมือง สอดคล้องกับแนวคิดของ บูร์ดิเยอ (Bourdieu, 1986) ที่มองว่าทุนวัฒนธรรมในสังคมมักถูกนำมาจัดกระทำ ขัดเกลา และสร้างความชอบธรรมผ่านกลุ่มผู้มีอำนาจเพื่อสร้างระบอบอำนาจนำ (Hegemony) กลไกดังกล่าวของกลุ่มผลประโยชน์ในพื้นที่ดำเนินไปผ่านกระบวนการที่เรียกว่า "การผลิตสร้างความหมาย" (Production of Meaning) โดยอาศัยกลยุทธ์ "การตีกรอบความหมาย" (Framing) นำวาตรกรรมร่วมสมัยอย่างเช่น "Soft Power" หรือ "การกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก" มาเป็นสิ่งแวดล้อมความสนใจของประชาชน เพื่อแปรสภาพพฤติกรรมสีเทาที่ผิดกฎหมาย (เช่น การเปิดสนามพนันบั้งไฟเถื่อน หรือการจัดมหรสพจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวัด) ให้กลายเป็นพื้นที่สีขาวที่คู่ความชอบธรรม เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว

เมื่อพิจารณาผ่านมุมมองของ อมรฉัตร กำภู ณ อยุธยา และมนฤตย์พล อรุณบุญลชาติ (2563) วาตรกรรมที่รัฐหรือกลุ่มอิทธิพลทางการเมืองผลิตสร้างขึ้น มีหน้าที่สำคัญในการเข้าไปควบคุมทิศทางพฤติกรรมทางสังคมและสร้างกรอบความชอบธรรมรองรับผลประโยชน์แฝง ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องโฆษณาชวนเชื่อสีขาว (White Propaganda) และการพยายามบิดเบือนข้อเท็จจริงในลักษณะสารเชิงพาณิชย์และวัตถุนิยมหลังสมัยใหม่ ที่มักเน้นปริมาณการผลิตซ้ำทางธุรกิจมากกว่าคุณภาพทางจริยธรรม กระบวนการผลักดันนโยบายและการสื่อสารในลักษณะนี้ จินตวิทย์ เกษมสุข (2554) ระบุว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับโครงสร้างและการเปลี่ยนแปลงของสังคม (Social Change) ซึ่งหากแผนงานหรือกิจกรรมสาธารณะขาดการบริหารจัดการการสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ และมุ่งเน้นแต่เพียงมูลค่าทางเศรษฐกิจหรือคะแนนนิยมทางการเมือง (พิชญ์รักษ์ ปิตาทะสังข์, 2561) ก็จะเปิดช่องให้เกิดพฤติกรรมฉ้อฉลแฝงและทำลายบรรทัดฐานของสังคมลงที่สุดในที่สุด

2. พื้นที่สาธารณะยุคดิจิทัล ปรากฏการณ์ Digital Vigilantism และการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่

ในอดีตพฤติกรรมละเมิดกฎหมายในงานประเพณีมักถูกปกปิดและจำกัดการรับรู้เฉพาะคนในพื้นที่ เนื่องจากโครงสร้างสังคมดั้งเดิมพึ่งพิง "การสื่อสารระหว่างบุคคล" (Interpersonal Communication) (พรพรรณ เษยจิตร, 2560) ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของความเกี่ยวพันทางสายเลือดและเครือญาติ ก่อให้เกิดความไว้วางใจและความเกรงใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Trust) อีกทั้งกระบวนการรวมกลุ่มของชุมชน (Family Gathering) ยังส่งผลให้เกิดมติกกลุ่มชนที่

ร่วมกันปกป้องพวกพ้อง ทว่าในนิเวศสื่อปัจจุบัน เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ได้เข้ามาปฏิวัติโครงสร้างพื้นที่ทางสังคมอย่างสิ้นเชิง โดย ฮาร์วีย์ (Harvey, 1990) ได้อธิบายปรากฏการณ์นี้ผ่านแนวคิด "สภาวะการบีบอัดของเวลาและสถานที่" (No Time and Space) ที่เอื้อให้ความจริงเชิงประจักษ์ในพื้นที่ทางไกลสามารถถูกนำเสนอสู่สายตาของสาธารณชนได้อย่างทันทั่วถึง

สภาวะดังกล่าวส่งผลให้เกิด "พื้นที่สาธารณะ" (Public Sphere) รูปแบบใหม่บนโลกออนไลน์ตามรากฐานทฤษฎีของ ฮาเบอร์มาส (Habermas, 1989) ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นสาธารณะได้อย่างเสรี นำไปสู่การตื่นตัวของ "พลเมืองดิจิทัล" (Digital Citizen) ที่แปรสภาพผู้รับสารจากเดิมที่เป็นฝ่ายตั้งรับไปสู่ "ผู้แสวงหาข้อมูลแบบกระตือรือร้น" (Active Information Seeking) มีการนำองค์ประกอบพื้นฐานของการสื่อสารตามแบบจำลอง S-M-C-R มาใช้ตั้งคำถามเพื่อรู้เท่าทันกระบวนการซ่อนเร้นของกลุ่มผลประโยชน์ ปรากฏการณ์นี้สะท้อนชัดผ่านบทบาท "อาสาสมัครออนไลน์" หรือ Digital Vigilantism ซึ่ง ทร็อตเตียร์ (Trottier, 2017) นิยามว่า เป็นกระบวนการที่พลเมืองบนโลกออนไลน์ร่วมมือกันสอดส่องและใช้อาวุธทางข้อมูลข่าวสาร (Weaponization of Visibility) บันทึกภาพความจริงประจำวันผ่านเครือข่ายโซเชียล ปฏิบัติการของพลเมืองดิจิทัลเหล่านี้มิใช่เพียงพฤติกรรมส่วนบุคคลแต่คือ "การเคลื่อนไหวทางสังคมในบริบทใหม่" (New Social Movement) ที่หันมาให้ความสนใจกับเรื่องค่านิยม ความโปร่งใส และมิติเชิงวัฒนธรรมปลอดภัยมากกว่าการมุ่งเข้าสู่อำนาจรัฐในรูปแบบเดิม (เพ็ชรรัตน์ ไสยสมบัติ, 2555) โดยใช้เฟซบุ๊กเพจประจำจังหวัด (Local Facebook Fanpage) เป็นช่องทางกระจายข่าวสารหลัก เกิดเป็นระบบการจัดการสื่อสารด้วยตนเองของมวลชน (Mass Self-Communication) ที่ส่งผลให้โครงสร้างอำนาจหลุดพ้นจากการผูกขาดของรัฐไปสู่สภาวะกระจายศูนย์ (Decentralization) และสร้างสภาวะความปั่นป่วนทางความคิด (Chaos Theory) ทำทลายระเบียบวิธีและอิทธิพลมืดในท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ (กนกนาล ลิขิตไพรวัลย์, 2563; คมกริช หาญกล้า, 2562; กรกฎ จำเนียร, 2560)

3. สัญญาวิทยาและการปรับตัวผ่านรหัสลับ (Coded Language) ในพื้นที่สี่เทา

การปรับตัวของกลุ่มผลประโยชน์ที่นำเอาอบายมุขเข้ามาแฝงตัวในงานประเพณี โดยการใช้รหัสลับในการสื่อสาร (Coded Language) เช่น การใช้คำว่า "น้ำมีพอง" แทนเบียร์ หรือ "การทดสอบพลังงานชุมชน" แทนการพนันบั้งไฟ สามารถอธิบายและวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งได้ด้วย ทฤษฎีสัญญาวิทยา (Semiology) โครงสร้างนิยมและการตีความทางวัฒนธรรม โดยแนวคิดเรื่อง "ตัวหมาย" หรือรูปสัญลักษณ์ (Signifier) และ "ตัวหมายถึง" หรือความหมายของสัญลักษณ์ (Signified) ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มผู้จัดงานพยายามดัดแปลงปะติดปะต่อโครงสร้างภาษาเพื่อสร้างสัญลักษณ์ชุดใหม่ขึ้นมาโดยให้ "ตัวหมาย" (เช่น คำว่า น้ำมีพอง) สื่อสารความหมายในระดับนัยตรง (Denotation) ไปยังระบบ AI ของแพลตฟอร์มออนไลน์ว่าคือเครื่องดื่มธรรมดา เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกแบนระบบอัลกอริทึม

ทว่าในระดับนัยประหวัด (Connotation) หรือความหมายทางวัฒนธรรมแฝง (Cultural Meaning) กลุ่มผู้เล่นพนันและผู้บริโภคกลับสามารถ "ถอดรหัส" (Decoding) ได้ทันทีว่าสัญลักษณ์นั้นหมายถึงสุราหรือการพนัน การกระทำดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (2544) และ สุระชัย ชูพกา (2561) ที่ว่า สินค้าทางวัฒนธรรม (Cultural Commodity) มักถูกสร้างขึ้นและแปรสภาพด้วยการใช้สัญญาวิทยาและการโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) เพื่อเปลี่ยนภาพลักษณ์สิ่งที่ผิดกฎหมายให้กลายเป็นสิ่งปกติในจารีตประเพณี

4. มายาคติทางวัฒนธรรม ทฤษฎีการกำหนดวาระสาร และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ

ความขัดแย้งเชิงระบบที่เกิดขึ้นในงานประเพณีจังหวัดศรีสะเกษ สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างขนาดใหญ่ระหว่าง "มายาคติ" (Myth) ของชุมชนดั้งเดิมที่ถูกผลิตซ้ำจนมองว่าอบายมุขแฝงคือส่วนหนึ่งของอรรถรสประเพณี (Festive Culture) กับความคาดหวังของสังคมยุคใหม่ที่ต้องการความถูกต้องและระเบียบสังคมตามกฎหมายบ้านเมือง ซึ่ง มายาคติ ดังกล่าว กาญจนา แก้วเทพ (2544) อธิบายว่าทำหน้าที่ทำให้ "วัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มผลประโยชน์"

กลายเป็นเรื่อง "ธรรมชาติ" ที่ชุมชนโอบรับโดยไม่ตั้งคำถาม สถานการณ์ทับซ้อนนี้ สิทธิพงษ์ ศรีกุลบุตร (2569) ชี้ว่าบริบทดิจิทัลได้สร้างแรงบีบคั้นต่อการรับรู้และประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐระดับปฏิบัติการอย่างรุนแรง เนื่องจากข้อเท็จจริงดิจิทัลถูกนำมาใช้หักล้างมายาคติทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ผ่านพฤติกรรมแสวงหาข้อมูลและการก่อรูปทางทัศนคติส่วนบุคคล ซึ่ง ณิชชา ยงกิจเจริญ (2558) ชี้ว่าแนวโน้มพฤติกรรมแสดงออกทางสังคมมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับระดับความถี่และการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเฉพาะกลุ่ม

ในมิตินี้ สื่อสังคมออนไลน์ท้องถิ่นและพลเมืองดิจิทัลได้ทำหน้าที่แปรสภาพประเด็นเฉพาะกลุ่ม (Private Matter) ให้กลายเป็นประเด็นสาธารณะตามทฤษฎี "การกำหนดวาระสาธารณะ" (Agenda Setting) ของ แมคคอมบส์ และชอว์ (McCombs & Shaw, 1972) สื่อทางเลือกเหล่านี้มีความสามารถในการนำเสนอประเด็นความไร้ระเบียบซ้ำๆ จนบีบให้สังคมต้องตั้งเรื่องดังกล่าวขึ้นมาถกเถียง สอดรับกับแนวคิดของ ปาจารย์ ธนะสมบูรณ์ (2538) และ นลินี ตันวิฑูรย์ (2562) ที่ระบุว่าสื่อสารมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและทิศทางมติมหาชน (Public Opinion) ซึ่ง พัทธภรณ์ เขียวเจริญ (2564) ได้ตอกย้ำว่า ในยุคดิจิทัลมติมหาชนไม่ได้ถูกจัดตั้งหรือควบคุมโดยกลไกของรัฐอีกต่อไป แต่ถูกชี้นำและขับเคลื่อนด้วยพลังของกลุ่มพลเมืองดิจิทัลที่เข้ามากำหนดวาระสาธารณะเพื่อการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจรัฐจากล่างขึ้นบน ยิ่งไปกว่านั้น ในพื้นที่ไซเบอร์ที่มี "สถานะความเป็นนิรนาม" (Anonymity) ญัฐกานต์ จันทศิริ พุทธ (2560) พบว่า ความเป็นนิรนามหรือการปกปิดตัวตนบนโลกออนไลน์ทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันความปลอดภัยและลดความรู้สึกถูกคุกคามจากอิทธิพลมืด ส่งผลให้พลเมืองดิจิทัลกล้าที่จะลุกขึ้นมานำเสนอหลักฐานการกระทำผิดโดยไม่ต้องเกรงกลัวอันตราย เมื่อข้อเท็จจริงดิจิทัลถูกเผยแพร่ในวงกว้าง จะเกิดกระบวนการสะสมอิทธิพลส่งผ่านของเสียงส่วนใหญ่ตามแนวคิดของ สุธารณย์ ขอสานติวิชัย (2558) ที่เกิดเป็นแนวโน้มพฤติกรรมคล้อยตามในการร่วมกันประณามสิ่งผิดกฎหมาย (Bandwagon Effect) และเมื่อพลังของมติมหาชนในโลกออนไลน์ตกผลึก สิทธิพัฒน์ มารยาตร์ และภริดา ชัยรัตน์ (2565) ระบุว่า พลังดังกล่าวจะแปรเปลี่ยนเป็นแรงกดดันทางสังคม (Social Pressure) บีบคั้นให้เกิดความโปร่งใสและกระตุ้นการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐ

5. การบริหารจัดการประเด็นภาวะวิกฤต ความเชื่อถือไว้วางใจ และกลไกประชาพิจารณ์

เมื่อหน่วยงานภาครัฐระดับภูมิภาคและท้องถิ่น เผชิญหน้ากับหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการพนันบั้งไฟ และการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บริเวณอุโบสถที่พลเมืองดิจิทัลแผ่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ รัฐจะตกอยู่ใน "ภาวะวิกฤตด้านภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของสถาบัน" (Institutional Crisis Situation) พื้นที่ การแสดงออกเชิงนโยบายของรัฐผ่านถ้อยคำสาธารณะและการสั่งการตัวอย่างเฉียบขาดของผู้บังคับบัญชา วิกานดา เกียรติมาโนชญ์ และจันทิมา อังคพณิชกิจ (2559) วิเคราะห์ว่าทำหน้าที่ทางวาทกรรมในการปฏิเสธข้อกล่าวหา การแสดงความบริสุทธิ์ใจ และลดแรงโจมตีจากสังคม เนื่องจากกลไกของรัฐในปัจจุบันตกอยู่ภายใต้ระบบ "ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ต่อสาธารณะ" (Accountability)

ด้วยเหตุนี้ หน่วยงานภาครัฐจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์มาใช้กลยุทธ์ "การจัดการการสื่อสารในภาวะวิกฤตเชิงรุก" (Proactive Crisis Communication Management) ตามแนวคิดของ วุฒินัน จันทร์มา (2564) และ เสริมศิริ นิลดำ (2555) เพื่อกู้คืนศรัทธาของประชาชน โดย ปาณิสรา จันทรแจ่ม (2566) ระบุว่า กลยุทธ์การสื่อสารออนไลน์ที่มีความรวดเร็ว แม่นยำ และโปร่งใส เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการส่งเสริมความเชื่อมั่นสาธารณะในภาวะวิกฤต นอกจากนี้ ปัจจัยการชี้แจงเหตุผลรองรับการตัดสินใจอย่างเป็นระบบของเจ้าหน้าที่ระดับสูง อรรถพรณ คูเกษมรัตน์ (2561) พบว่าช่วยลดทอนระดับความเอนเอียงและอคติของมวลชนลงได้อย่างมีนัยสำคัญ ในระยะยาว สุภาพร นิพานนท์ (2559) เสนอว่าการผลักดันนโยบายสาธารณะและการจัดระเบียบสังคมให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ต้องอาศัยกลยุทธ์การบริหารประเด็น (Issue Management) ที่ดึงเอาภาคประชาชนในโลกออนไลน์เข้ามาเป็นหุ้นส่วนในการตรวจสอบ

(Citizen Feedback Mechanism) บนฐานของจริยธรรมสื่อ (สุระชัย ชูผกา, 2561) และรูปแบบการสื่อสารเชิงรุกที่มีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบอย่างเท่าทันสถานการณ์ (กิติวัฒน์ กิติบุตร, 2567)

สรุปได้ว่า การสร้างความยั่งยืนเพื่อคงไว้ซึ่ง "ความเชื่อถือไว้วางใจในภาครัฐ" (Public Trust) ตามแนวทางของสำนักงาน ก.พ. (ม.ป.ป.) จำเป็นต้องแปรเปลี่ยนนิมิตมหาชนออนไลน์ที่ปั่นป่วนให้กลายเป็นพันธสัญญาประชาคมที่จับต้องได้ โดยการเปลี่ยนผ่านจากการบังคับใช้กฎหมายจากส่วนบนเพียงอย่างเดียวไปสู่การประยุกต์ใช้ "กลไกการสื่อสารประชาพิจารณ์ท้องถิ่น" (Public Hearing) เพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะและเวทีกลางในการบริหารจัดการประเด็นความขัดแย้ง เปิดโอกาสให้เกิดการปะทะทางความคิดอย่างมีอารยะ และร่วมกันกำหนดขอบเขตมาตรการควบคุมพื้นที่วัฒนธรรมให้โปร่งใสและปลอดภัยอย่างแท้จริงในยุคดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) บูรณาการร่วมกับการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณาทางดิจิทัล (Digital Ethnography) โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยที่ได้รับการออกแบบอย่างเป็นระบบ ดังนี้ ได้แก่

1. คลังข้อมูลดิจิทัลเชิงตัวบท (Text Corpus Structure & Digital Ethnography)

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลตัวบทดิจิทัล (Text Corpus) จากแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ แฟนเพจข่าวท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษบน Facebook และฐานข้อมูลข่าวสารออนไลน์ โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายละเอียดโครงสร้างคลังข้อมูลตัวบทดิจิทัล (Text Corpus)

รายการ	รายละเอียดเชิงปริมาณและคุณลักษณะ
ช่วงเวลาการรวบรวมข้อมูล	พฤษภาคม 2567 ถึง พฤษภาคม 2569 (รวมระยะเวลา 24 เดือน)
จำนวนหน่วยข้อมูล	รวมทั้งสิ้น 1,450 ข้อความ/หน่วยข้อมูล (ประกอบด้วย โพสต์ข่าว 120 โพสต์, ความคิดเห็นของพลเมืองดิจิทัล 1,280 ความคิดเห็น, และบทความข่าวออนไลน์ 50 ข่าว)
คำสำคัญในการสืบค้น (Keywords)	"แท่งบั้งไฟ", "พนันบั้งไฟ", "ลักลอบ พนันบั้งไฟ", "จับกุม บั้งไฟ", "น้ำมีฟอง บั้งไฟ", "เหล้าเปียร์ ในวัด ศรีสะเกษ", "ทะเลาะวิวาท รถแท็กซี่ ศรีสะเกษ"
เครื่องมือสกัดและประมวลผล	โปรแกรม Voyant Tools เพื่อการวิเคราะห์ความถี่คำ (Word Frequency) และการวิเคราะห์บริบทแวดล้อมของคำ (Concordance Analysis)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและเกณฑ์การคัดเลือก (Key Informants & Selection Criteria)

การวิจัยนี้ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นตัวแทนเชิงยุทธศาสตร์จาก 3 ภาคส่วนหลักที่มีบทบาทโดยตรงต่อปรากฏการณ์ ทั้งนี้ การกำหนดขนาดผู้ให้ข้อมูล 3 คน ได้รับการชดเชยและสนับสนุนด้วยคลังข้อมูลดิจิทัลขนาด 1,450 ข้อความ และดำเนินกระบวนการสัมภาษณ์จนกระทั่งข้อมูลบรรลุ ความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) โดยไม่พบประเด็นใหม่เพิ่มเติม โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

2.1 ผู้แทนภาครัฐและผู้บังคับใช้กฎหมาย 1 คน เกณฑ์การคัดเลือก เป็นผู้บังคับบัญชา ระดับปฏิบัติการที่มีอำนาจสั่งการ บังคับใช้กฎหมาย และรับผิดชอบพื้นที่จัดงานประเพณีบุญบั้งไฟโดยตรงมากกว่า 3 ปี

2.2 ผู้แทนพลเมืองดิจิทัลและสื่อท้องถิ่น 1 คน เป็นแอดมินและอินฟลูเอนเซอร์ผู้สร้างคอนเทนต์ของเพจข่าวท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ เกณฑ์การคัดเลือก เป็นผู้มีความสามารถในการเปิดเผยข้อมูล ตรวจสอบ และนำเสนอข่าวสารเหตุการณ์ฝ่าฝืนกฎหมายในงานประเพณีที่มีผู้ติดตาม (Followers) มากกว่า 50,000 คน

2.3 ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน 1 คน นายกเทศมนตรีตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดศรีสะเกษ เกณฑ์การคัดเลือก เป็นผู้นำท้องถิ่นที่มีประสบการณ์ในการบริหาร จัดสรรงบประมาณ และอนุมัติการจัดงานบุญประเพณีในพื้นที่จริงมากกว่า 2 สมัย

3. เครื่องมือวิจัยและโครงสร้างหัวข้อการสัมภาษณ์ (Research Instruments)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) ซึ่งได้รับการออกแบบโครงสร้างคำถามครอบคลุม 4 ประเด็นหลัก ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

3.1 ส่วนที่ 1 โครงสร้างและรูปแบบของนโยบาย (สอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการเล่นพนัน การขายแอลกอฮอล์ และการแอบอ้างว่าททรม Soft Power)

3.2 ส่วนที่ 2 สภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกในการบังคับใช้กฎหมาย (สอบถามถึงแรงกดดันเชิงอุปถัมภ์ เครือญาติ ความเกรงใจ และช่องว่างระหว่างนโยบายกับปฏิบัติ)

3.3 ส่วนที่ 3 บทบาทและการตรวจสอบของพลเมืองดิจิทัล (สอบถามถึงแรงจูงใจในการแจ้งข้อมูล การสร้างกระแสบนสื่อสังคมออนไลน์ และผลกระทบต่อภาพลักษณ์ภาครัฐ)

3.4 ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเชิงแนวทางและทางออกที่ยอมรับได้จริง (สอบถามถึงความเป็นไปได้ในการจัดทำประชาพิจารณ์ การจัดระเบียบ Zoning และมาตรการทางเทคนิค)

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Data Validity & Triangulation)

4.1 การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของประเด็น และปรับภาษาให้มีความเป็นกลางทางวิชาการก่อนนำไปใช้จริง

4.2 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation)

1) ด้านแหล่งข้อมูล (Data Source Triangulation) ทำการตรวจสอบเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จาก 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (ผู้บังคับใช้กฎหมาย, พลเมืองดิจิทัล, ผู้นำท้องถิ่น) ว่ามีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกันอย่างไร

2) ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวบทจากคลังข้อมูลดิจิทัล 1,450 ข้อความ (Voyant Tools) มาตรวจสอบถ่วงน้ำหนักกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อยืนยันข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ในพื้นที่

5. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

5.1 ข้อมูลเชิงปริมาณและตัวบทดิจิทัล วิเคราะห์ด้วยโปรแกรม Voyant Tools เพื่อหาความถี่คำ (Word Frequency) สถิติเชิงเปรียบเทียบ และบริบทคำแวดล้อม (Concordance)

5.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ นำข้อมูลจากการถอดเทปบันทึกเสียงมาทำการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Content Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) โดยจัดกลุ่มรหัส (Coding) และเชื่อมโยงสู่การตีความความหมาย (Framing Analysis) ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเชิงประจักษ์โดยแบ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัยออกเป็น 3 ส่วนหลัก ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สถานการณ์และรูปแบบโครงสร้างของอบายมุขแฝง

จากการวิเคราะห์คลังข้อมูลตัวบทดิจิทัล (Text Corpus) จำนวน 1,450 ข้อความ ด้วยโปรแกรม Voyant Tools ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก พบข้อมูลเชิงปริมาณและสถิติความถี่ที่สำคัญที่ปรากฏในสื่อสังคมออนไลน์ ท้องถิ่น ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สถิติความถี่ของกลุ่มคำสำคัญ (Keywords) และแนวโน้มความสัมพันธ์เชิงตัวบท (n = 1,450)

กลุ่มคำสำคัญ (Keywords)	ความถี่ (ครั้ง)	สัดส่วน (%)	ค่า Relative Frequency (ต่อ 10,000 คำ)	บริบทความหมายเชิงตัวบท (Concordance Context)
พนันbingไฟ / แทงบั้งไฟ / สนามเถื่อน	542	37.38	373.8	อ้างว่า "เคลียร์แล้ว", เปิดเล่นแบบเปิดเผย, เก็บค่าเข้าชม/ค่าจอตลอด
น้ำมีฟอง / การทดสอบพลังงาน	321	22.14	221.4	ใช้เป็นรหัสสัญญาณระบบ AI และหลบเลี่ยงการตรวจจับของกฎหมาย
เหล้าเปียร์ในวัด / ปิดวัดจัดคอนเสิร์ต	315	21.72	217.2	เปลี่ยนพื้นที่อุโบสถ/ศาสนสถานเป็นพื้นที่พาณิชย์บันเทิงแฝง
จับกุม / สั่งปิด / ตรวจเข้ม / ผู้ว่าฯ สั่ง	272	18.76	187.6	ปฏิบัติการและมาตรการตอบสนองเชิงรุกของภาครัฐหลังเกิดกระแสแฉออนไลน์

ผลการวิจัยเชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นโครงสร้างอบายมุขแฝง 2 รูปแบบหลัก

1.1 การแปรสภาพวัฒนธรรมเป็นพาณิชย์แฝง: กลุ่มทุนผู้จัดงาน (Organizer) ร่วมมือกับเครือข่ายอุปถัมภ์ท้องถิ่นในการตีกรอบวาทกรรม "Soft Power" และ "กระตุ้นเศรษฐกิจ" เพื่อจัดเก็บค่าเข้าชมสนามbingไฟ (100 บาท) ค่าจอตลอด (100 บาท) และขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่จัดงาน

1.2 เครือข่ายอุปถัมภ์ระดับปฏิบัติการ: ข้อมูลจากตัวบทดิจิทัลระบุถึงคำกล่าวอ้างของผู้จัดงานว่า "เคลียร์แล้ว" สะท้อนถึงระบบสินบนที่สร้างพื้นที่ยกเว้นเหนือกฎหมายในระดับท้องถิ่น

2. ผลการวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างมายาคติทางวัฒนธรรมกับประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย

ผลการวิจัยจากการถอดเทปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่มบทบาท แสดงข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับช่องว่างทางความคิดและการปฏิบัติ ดังนี้

2.1 ระดับมายาคติของชุมชนและผู้นำท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น พบข้อเท็จจริงว่า ชุมชนดั้งเดิมยังคงมองว่าการดื่มสุราและการดื่มbingไฟเป็น "ส่วนหนึ่งของบรรยากาศประเพณี" ที่ช่วยสร้างความสนุกสนานและการรวมตัวของเครือญาติ (Family Gathering)

2.2 สถานะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกของการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Dilemma) ผลการสัมภาษณ์ผู้แทนผู้บังคับใช้กฎหมาย พบข้อเท็จจริงโครงสร้างการทำงาน 2 ระดับ คือ 1) เจ้าหน้าที่ที่ระดับปฏิบัติการในพื้นที่ (ชั้นผู้น้อย) เผชิญแรงกดดันจากสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ระบบเครือญาติ และความเกรงใจบุคคล

ในชุมชน ส่งผลด้านดุลพินิจการบังคับใช้กฎหมาย และ 2) ระดับผู้บริหาร เน้นบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเฉียบขาด เมื่อปรากฏข่าว เพื่อป้องกันโทษทางวินัยและรักษาภาพลักษณ์องค์กร

3. ผลการศึกษาบทบาทของพลเมืองดิจิทัลและการกำหนดวาระสาธารณะ

จากการศึกษารูปแบบการเคลื่อนไหวในคลังข้อมูลดิจิทัลและสัมภาษณ์อินฟลูเอนเซอร์สื่อท้องถิ่น พบผลการวิจัยเชิงประจักษ์ ดังนี้

3.1 ปฏิบัติการสอดส่องออนไลน์ (Digital Vigilantism) พลเมืองดิจิทัลได้เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้แสวงหาข้อมูลเชิงรุก (Active Information Seeking) โดยใช้สมาร์ทโฟนถ่ายภาพและคลิปวิดีโอหลักฐานการเล่นพนันบั้งไฟและการขายสุราในวัด แล้วส่งต่อให้เพจข่าวท้องถิ่น

3.2 การสร้างกระแสคล้ายตามและกำหนดวาระ (Bandwagon Effect & Agenda Setting) เมื่อหลักฐานถูกเผยแพร่ผ่านเพจข่าวที่มีผู้ติดตามจำนวนมาก มติมหาชนออนไลน์ได้เกิดการแชร์และแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง (เช่น "ปิดวัดเปิดผ้า", "ตำรวจไปไหน") กระแสดังกล่าวสร้างแรงกดดันส่งตรงถึงผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้บังคับการตำรวจ นำไปสู่การออกคำสั่งด่วนที่สุดเพื่อจับกุมและสั่งปิดสนามบั้งไฟเถื่อนทันที

การอภิปรายผล (Discussion)

การศึกษาวิจัยเรื่อง "ความท้าทายในการบังคับใช้กฎหมายต่ออบายมุขแฝงในประเพณี: เสียงสะท้อนของพลเมืองดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ" ในส่วนของการรวบรวมและสกัดข้อมูลข้อเท็จจริงดิจิทัล (Digital Fact) ผ่านระเบียบวิธีชาติพันธุ์วรรณนาดิจิทัล (Digital Ethnography) ผู้วิจัยได้นำคลังข้อมูลตัวบท (Text Corpus) จากแพลตฟอร์มที่กักหน้าเว็บออนไลน์ที่สืบค้นด้วยคีย์เวิร์ดควบคุมบน Facebook และ Google ได้แก่คำว่า "พนันบั้งไฟ", "ลักลอบ พนันบั้งไฟ", "แทงบั้งไฟ", "น้ำมีพอง บั้งไฟ", "เหล้าเปียร์ ในวัด ศรีสะเกษ", และ "ทะเลาะวิวาท รถแท็กซี่ ศรีสะเกษ" เข้าสู่ระบบเครื่องมือเหมืองข้อความ (Text Mining) ด้วยโปรแกรม Voyant Tools เพื่อจำแนกโครงสร้าง แก่นสาระ และความถี่เชิงสัญลักษณ์ โดยผลการวิจัยและการอภิปรายผลสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การถอดรหัสวาทกรรม "ทุนทางสังคมด้านมืด" และการสร้างสิทธิพิเศษเหนือกฎหมาย

จากการใช้เครื่องมือคำแวดล้อมเชิงบริบท (Contexts/Concordance) ของโปรแกรม Voyant Tools ต่อกลุ่มคำว่า "พนันบั้งไฟ" และ "ลักลอบ" บนพื้นที่แพลตฟอร์ม Facebook ปรากฏหน่วยข้อมูลข้อความสถิติที่มีนัยสำคัญและถูกฉายซ้ำบ่อยครั้งในหน้าสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ข้อความร้องเรียนที่ระบุว่า "...สถานที่จัดงานมักจะแอบอ้างว่าเคลียร์กับนายและทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว จะทำให้สามารถเล่นพนันบั้งไฟได้อย่างเต็มที่..." และ "...ฉันไม่มีถูกจับกุมบอกเคลียร์กับคนมีสีทุกระดับเรียบร้อยแล้วสามารถเล่นพนันบั้งไฟได้อย่างเปิดเผย..." ผลการวิจัยในส่วนนี้ชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างของอบายมุขแฝงในงานประเพณีจังหวัดศรีสะเกษ ดำรงอยู่ได้ด้วยการสร้าง "ความชอบธรรมเชิงระบบอุปถัมภ์" โดยกลุ่มผลประโยชน์และทุนในระดับท้องถิ่นได้เปลี่ยนสภาพงานบุญดั้งเดิมให้กลายเป็น "สินค้าทางวัฒนธรรม" (Cultural Commodity) ตามแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (2544) และ สุระชัย ชูผกา (2561) วัตถุประสงค์เชิงพาณิชย์แฝงนี้ถูกผลักดันผ่านกระบวนการผลิตสร้างความหมาย (Production of Meaning) โดยนำคำสัญญาเชิงบวกอย่าง "วิถีชาวบ้าน" หรือ "Soft Power" มาตีกรอบความคิด (Framing Effect) เพื่อสร้างภาพลักษณ์ปกปิดพฤติกรรมสีเทา (White Propaganda) ทว่าในมิติความจริงเชิงประจักษ์ โครงสร้างนี้ขับเคลื่อนด้วยการนำความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) (พรพรรณ เขยจิตร, 2560) และเครือข่ายเครือญาติในพื้นที่ ทางกายภาพมาแปรสภาพเชิงทุจริตให้กลายเป็น "ทุนทางสังคมด้านมืด" (Negative Social Capital) ตามกรอบแนวคิดของ Bourdieu (1986) โดยการใช้เม็ดเงินและระบบสินบน "เคลียร์กับคนมีสี" เพื่อสร้างข้อตกลงปิดและสิทธิพิเศษเหนือกฎหมาย ปรากฏการณ์นี้เป็นรากเหง้าสำคัญที่ทำให้กลไกการรักษากฎหมายของรัฐเกิดความหย่อนยาน และทำให้เจ้าหน้าที่ระดับ

ปฏิบัติการตกอยู่ในภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกในการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Dilemma) ขัดต่อระเบียบและแนวทางสร้างความชอบธรรมของนโยบายสาธารณะตามข้อค้นพบของ พิชณุกรักษ์ ปิตาทะสังข์ (2561)

2. ปฏิบัติการตีกรอบความคิดกลับ (Counter-Framing) ของพลเมืองดิจิทัลบนพื้นที่สาธารณะออนไลน์

ข้อมูลปฏิกริยาของประชาชนที่สกัดได้จากหน้า Google Search และ Facebook ภายใต้กลุ่มคำค้นหาด้านมลพิษทางสังคม เช่น "ขายเหล้าในวัด ศรีสะเกษ" และ "ทะเลาะวิวาท รถมอเตอร์ไซด์ ศรีสะเกษ" เผยให้เห็นหน่วยข้อความเชิงประจักษ์ที่สะท้อนอารมณ์ความรู้สึกร่วมของสังคมออนไลน์อย่างรุนแรง เช่น "...ชาวบ้านร้องสื่อ ปิดวัดจัดคอนเสิร์ตเสียงดังทั้งคืน ขายเหล้า-เบียร์ เย้ยกฎหมาย..." และข้อความตีกรอบความหมายเชิงประจักษ์ประชันอย่าง "...ปิดวัดเปิดผับ! ชาวบ้านสุดทนร้องตรวจสอบวัดดังปิดวัดจัดคอนเสิร์ตขายเหล้าเบียร์..." ตลอดจนภาพความรุนแรงในขบวนรถแห่ดนตรีสดที่มีการใช้อาวุธปืนและสาดขวดแก้วใส่กันในวันสงกรานต์

ปรากฏการณ์ดิจิทัลนี้อธิบายได้ว่า พลเมืองและคนรุ่นใหม่ในจังหวัดศรีสะเกษได้เปลี่ยนผ่านบทบาทจากผู้รับสารเชิงตั้งรับ (Passive Receiver) ไปสู่การเป็น "ผู้แสวงหาข้อมูลแบบกระตือรือร้น" (Active Information Seeking) (พัน ฉัตรไชยยันต์, 2566) มีการนำองค์ประกอบพื้นฐานการสื่อสาร (S-M-C-R) มาใช้เพื่อการรู้เท่าทันกระบวนการซ่อนเร้นของกลุ่มอิทธิพล และยกระดับพฤติกรรมสู่ปรากฏการณ์ Digital Vigilantism หรือการทำหน้าที่เป็น "อาสาสมัคร/นักสื่อสารชุมชนบนโลกออนไลน์" (Trottier, 2017; กรกฎ จำเริญ, 2560) โดยใช้สมาร์ตโฟนบันทึกภาพถ่ายและคลิปวิดีโอหลักฐานความจริง แล้วนำส่งเข้าสู่ช่องทางเฟซบุ๊กเพจข่าวสารประจำจังหวัด (Local Facebook Fanpage) (กนกนถ ลิขิตไพรวัลย์, 2563) ปฏิบัติการนี้ถือเป็น "การเคลื่อนไหวทางสังคมในบริบทใหม่" (New Social Movement) (เพ็ชรรัตน์ ไสยสมบัติ, 2555) ที่มุ่งเรียกร้องบรรทัดฐานความโปร่งใส ความปลอดภัย และความถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมือง มากกว่าการเรียกร้องเชิงโครงสร้างอำนาจรัฐแบบดั้งเดิม

ข้อความวิพากษ์วิจารณ์ในลักษณะ "ปิดวัดเปิดผับ" ถือเป็นสัญลักษณ์ขั้วนัยประหวัด (Connotation) ที่พลเมืองดิจิทัลตั้งใจใช้ทำลายความชอบธรรมของมหาสหภาพนิยมนิยม การแชร์และนำเสนอประเด็นความหย่อนยานของเจ้าหน้าที่รัฐซ้ำ ๆ บนโลกออนไลน์ ทำหน้าที่ตาม ทฤษฎีการกำหนดวาระสาธารณะ (Agenda Setting Theory) ของ McCombs และ Shaw (1972) ในการเปลี่ยนประเด็นความเดือดร้อนเฉพาะกลุ่ม (Private Matter) ให้กลายเป็นวาระร่วมเร่งด่วนของสังคม (Public Agenda) จนเกิดกระแสสังคมออนไลน์ที่แห่คล้ายตามเจตคติเสียงส่วนใหญ่เพื่อต่อต้านอบายมุขอย่างเป็นเอกฉันท์ (Bandwagon Effect) (สุธารณ ขอบานติวิชัย, 2558) ตอกย้ำแนวคิดของ พัทธการณีย์ เขียวเจริญ (2564) ที่ว่า ในนิเวศสื่อยุคดิจิทัล มติมหาชน (Public Opinion) มีโครงสร้างลักษณะกระจายศูนย์ (Decentralization) และสามารถสร้างสภาวะความปั่นป่วนทางความคิด (Chaos Theory) เข้าไปรื้อถอนและหักล้างมายาคติทางวัฒนธรรมเดิม (Myth) (สิทธิพงษ์ ศรีกุลบุตร, 2569) ที่เคยตีกรอบอบายมุขแฝงคือเนื้อแท้ของความสนุกสนานในประเพณีลงได้สำเร็จ

3. สัญลักษณ์เชิงกลยุทธ์และการปรับตัวผ่านรหัสลับ (Coded Language) ในพื้นที่ไซเบอร์

ผลการศึกษาจากการดึงข้อมูลตัวบทในคีย์เวิร์ดกลุ่มรหัสลับ เช่นคำว่า "น้ำมีพอง บั้งไฟ" เผยให้เห็นกลยุทธ์การสื่อสารเชิงเทคนิคของกลุ่มทุนออนไลน์และกลุ่มสายพันธุ์ในพื้นที่เสมือนจริง โดยโปรแกรม Voyant Tools ได้สกัดข้อความบริบทแวดล้อมทำให้พบว่า ผู้โพสต์กิจกรรมมหาสหหรือกิจกรรมนัดหมายแทงพ่นบั้งไฟ (การจัดสัปดาห์บั้งไฟ) มีการหันมาใช้คำรหัสลับ (Coded Language) หรือคำลี้ลับสัญลักษณ์อย่างเป็นระบบเพื่อหลีกเลี่ยงการจับกุมทางกฎหมายและการตรวจจับ (Flagging) ของอัลกอริทึมปัญญาประดิษฐ์บนแพลตฟอร์มออนไลน์ ปรากฏการณ์นี้สามารถอธิบายได้อย่างลึกซึ้งผ่าน ทฤษฎีสัญลักษณ์วิทยา (Semiology) โครงสร้างนิยมและการตีความทางวัฒนธรรม (พัน ฉัตรไชยยันต์, 2566) ผ่านรูปจำลองสามเหลี่ยมสัญลักษณ์ (Semiotic Triangle) ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวหมายและตัวหมายถึง โครงสร้างสัญลักษณ์นี้ทำงานแยกออกเป็นสองระดับเชิงวัฒนธรรม คือ 1) ระดับนัยตรง (Denotation)

คือ กลุ่มผลประโยชน์สร้าง "ตัวหมาย" หรือรูปสัญลักษณ์ (Signifier) ด้วยการใช้ข้อความว่า "น้ำมันฟอง" หรือคำว่า "การทดสอบพลังงาน/กิจกรรมเกษตร" เพื่อส่งสารเชิงบวกที่มีเจตนาลวงระบบเอไอของแพลตฟอร์มว่าเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไป ทำให้ไม่ถูกปิดกั้นเพจหรือถูกลบโพสต์ และ 2) ระดับนัยประหวัด (Connotation) คือ เมื่อสารเดินทางผ่านช่องทาง (Channel) ไปสู่กลุ่มผู้รับสารเป้าหมายที่เป็นเครือข่ายสายพันธ์และผู้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เครือข่ายสังคมในพื้นที่จะสามารถทำการถอดรหัส (Decoding) ความหมายแฝงทางวัฒนธรรม (Cultural Meaning) ได้ทันทีว่า ตัวหมายนั้นหมายถึง "เครื่องดื่มสุรา/เบียร์" หรือหมายถึง "พิกัดและเวลาการวางเงินเดิมพันพนันบั้งไฟเถื่อน"

กลวิธีการใช้รหัสลับทางข้อความในโลกดิจิทัลนี้ สะท้อนการปรับตัวของอาชญากรรมทางวัฒนธรรมร่วมสมัยที่พยายามใช้เทคโนโลยีเปลี่ยนภาพลักษณ์สิ่งที่มีผิดกฎหมายให้กลายเป็นเรื่องปกติในวิถีจารีต เพื่อหลีกเลี่ยงระบบตรวจสอบความรับผิดชอบทางสังคม

4. ปราบปรามการ "เกลียวแห่งความเงียบเชิงอำนาจ" และกระบวนการ Social Accountability

เมื่อผู้วิจัยวิเคราะห์ผลลัพธ์ปลายทางที่ปรากฏจากการปะทะกันของข้อมูลดิจิทัลบนแพลตฟอร์ม Facebook ภายใต้ไฟล์สลิปค้นคำว่า "จับกุม บั้งไฟ" พบบันทึกข้อเท็จจริงกระแสวิพากษ์เหตุการณ์ประจักษ์ว่า "...เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายต่างลงพื้นที่ตรวจเข้ม จนทำให้สนามบั้งไฟหลายแห่งในพื้นที่ จ.ศรีสะเกษ ต้องประกาศปิดสนามลงกลางคัน ส่งผลทำให้ผู้ประกอบการ และผู้เข้าร่วมงานแตกฮือ จนเงียบเหงาไปตามๆกัน..." ควบคู่กับหน้าข่าวการสั่งการด่วนที่สุดของผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษในการ "ฟื้นฟูวินัยและอาญาเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดคอนเสิร์ตขายเหล้าในวัด โดยไม่มีการละเว้น" และคำสั่งด่วนห้ามอำเภอกองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษในการสั่งจับสึกพระสงฆ์ที่พัวพันการพนันบั้งไฟ

ปรากฏการณ์ต้นตอในข้อนี้อธิบายได้ด้วยแนวคิดระบบ ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ต่อสังคม (Social Accountability) กล่าวคือ แรงกดดันจากมติมหาชนออนไลน์ที่ก่อตัวผ่านระบบ Mass Self-Communication บนหน้า Facebook Fanpage ได้สร้างสภาวะบีบคั้นมหาศาลจนทำลายระบบความเกรงใจอัยยาศัยและผลประโยชน์ใต้โต๊ะในพื้นที่ภาพพจน์อย่างสิ้นเชิง เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐระดับนโยบาย (ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด และผู้ว่าราชการจังหวัด) ตกอยู่ในภาวะวิกฤตภาพลักษณ์องค์กรและความน่าเชื่อถือของสถาบันอย่างรุนแรง (Crisis Situation) (เสริมศิริ นิลดำ, 2555) บีบให้ผู้บริหารระดับสูงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์หันมาใช้กลยุทธ์ "การจัดการการสื่อสารในภาวะวิกฤตเชิงรุก" (Proactive Crisis Communication Management) (วุฒินัน จันทร์มา, 2564) ทำการออกถ้อยคำแถลงการณ์คำสั่งด่วนและสั่งกำชับปราบปรามสนามบั้งไฟเถื่อนทันที ปฏิบัติการที่เฉียบขาดภายหลังตกเป็นข่าวนี้นำหน้าทางวาทกรรมในการปฏิเสธข้อกล่าวหาการมีส่วนร่วมรู้เห็นและแสดงความบริสุทธิ์ใจของหน่วยงาน (วิกานดา และจันทิมา, 2559) เพื่อป้องกันอคติเอนเอียง (Decision Bias) (อรพรรณ คูเกษมรัตน์, 2561) และรักษาเสถียรภาพ ความเชื่อถือว่าไว้วางใจในภาครัฐ (Public Trust) ของประชาชนในภาพรวมเอาไว้ไม่ให้พังทลายลง (สำนักงาน ก.พ., ม.ป.ป.)

ยิ่งไปกว่านั้น ปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายอย่างเฉียบพลันของรัฐที่เกิดจากแรงขับเคลื่อนของสื่อทางเลือก ได้ส่งผลให้กลุ่มสายพันธ์ ออแกไนเซอร์ และผู้เสียผลประโยชน์ที่เคยส่งเสียงดังอ้างสิทธิวิถีชุมชนเหนือกฎหมายต้องเผชิญกับปรากฏการณ์ "เกลียวแห่งความเงียบเชิงอำนาจ" (Spiral of Silence) กล่าวคือ กลุ่มผู้กระทำผิดจะเกิดความหวาดกลัวมาตรการลงทัณฑ์ทางกฎหมายและการคว่ำบาตรจากสังคมเสมือนจริง (Social Sanction) บีบให้กลุ่มคนเหล่านี้ต้องเลือกที่จะเงียบเสียงแตกฮือ และยินยอมปิดสนามพนันเถื่อนลงกลางคันในที่สุด เพื่อหลีกเลี่ยงการตกเป็นเป้าสายตาของการถูกประณามในเนวคดิจิทัล

การเรียบเรียงและวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกรณีศึกษากลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ สามารถจัดกลุ่มเนื้อหาได้ดังนี้

1. ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกในการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Dilemma & Social Capital) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลในฐานะผู้บังคับบัญชาตำรวจระดับพื้นที่ สะท้อนให้เห็นข้อจำกัดและ "ภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกในการบังคับใช้กฎหมาย" (Law Enforcement Dilemma) ที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างระบบโครงสร้างนโยบายจากบนลงล่าง (Top-down) กับมิติความสัมพันธ์ทางสังคมในพื้นที่ โดยผู้วิจัยพบปรากฏการณ์การแบ่งแยกการใช้อำนาจตาม "สถานะเชิงพื้นที่" ของตัวเจ้าหน้าที่ออกเป็น 2 ระดับอย่างชัดเจน คือ 1) ระดับผู้บริหารระดับสูง (สภาวะแยกตัวขาดจากพื้นที่) เนื่องด้วยตัวผู้ให้สัมภาษณ์ดำรงตำแหน่งผู้กำกับกำกับการที่เป็นบุคคลภายนอกย้ายเข้ามา จึงไม่มีความผูกพันเชิงสายเลือดหรือระบบอุปถัมภ์ท้องถิ่น ส่งผลให้มีต้นทุนความเกรงใจต่ำ และมีแนวโน้มในการตัดสินใจบังคับใช้กฎหมายควบคุมแอลกอฮอล์และการพนันได้อย่างเป็นกลางและตรงไปตรงมา 2) ระดับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานชั้นผู้น้อย (สภาวะติดหล่มทุนทางสังคม) ในทางกลับกัน ข้อมูลภาคสนามเผยข้อเท็จจริงว่า ตำรวจชั้นผู้น้อยที่เป็นคนในท้องถิ่นมักตกอยู่ในสภาวะติดหล่มทางวัฒนธรรม โดยผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่า "ไปไหนก็มีแต่คนรู้จัก ไปไหนก็เป็นเพื่อนฝูง" ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง "ทุนทางสังคม" (Social Capital) ของ Bourdieu (1986) และแนวคิดความไว้วางใจอาศัยระยะทางบุคคล (Interpersonal Trust) ของ พรพรรณ เขยจิตร (2560) ที่ชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์แบบเครือญาติในสังคมชนบทได้กลายเป็นอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่ลดทอนประสิทธิภาพในการควบคุมสังคม (Social Control) บีบให้เจ้าหน้าที่ระดับล่างเกิดความเกรงใจและเลือกที่จะยอมรับความเสี่ยงทางกฎหมายเพื่อรักษาสัมพันธ์ภาพส่วนบุคคลเอาไว้ ส่งผลให้กลไกทางกฎหมายส่วนบนเกิดความหย่อนยานในระดับกายภาพโดยปริยาย

2. สัญญะลวดิจิทัลและการปรับตัวเชิงพื้นที่ของกลุ่มผลประโยชน์ (Coded Language & Cyber-Spatial Adaptation) ในประเด็นความท้าทายด้านเทคโนโลยีและการปรับตัวของกลุ่มผลประโยชน์สี่เทา ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ระบบกฎหมายปัจจุบันกำลังเผชิญหน้ากับความล้มเหลวในการไล่ตาม "อาชญากรรมทางภาษาและพื้นที่อุบัติใหม่" โดยผู้จัดงานและกลุ่มผู้เล่นการพนันบั้งไฟได้ยกระดับไปสู่การใช้ "รหัสลับสัญญาณวิทยา" (Coded Language) บนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เช่น วาทกรรมคำว่า "น้ำมีพอง" เพื่อหลบเลี่ยงการตรวจจับข้อความของปัญญาประดิษฐ์ (AI)

การวิเคราะห์ถ้อยคำสัมภาษณ์ระบุว่า สัญญะเหล่านี้มีความยืดหยุ่นสูงในการตีความ (Polysemy) เพราะอาจแปลความหมายเป็นเบียร์หรือน้ำแกงฮั้วก็ได้ ทำให้ยากต่อการพิสูจน์ทราบความผิดทางกฎหมาย สอดรับกับเรื่ององค์ประกอบการสื่อสาร (S-M-C-R) ที่กลุ่มผู้ส่งสารจงใจบิดเบือนรหัส (Encoding) เพื่อปิดกั้นการถอดรหัส (Decoding) ของเจ้าหน้าที่รัฐ นอกจากนี้ยังพบพฤติกรรมการย้ายศูนย์กลางอำนาจควบคุมจากพื้นที่สาธารณะไปสู่ "พื้นที่ปิดดิจิทัล" (Cyber-Spatial Adaptation) เช่น การตั้งกลุ่มไลน์ (Line Group) หรือกลุ่มลับบนเฟซบุ๊กเพื่อจัดตั้งและเล่นพนัน ส่งผลให้มาตรการลาดตระเวนออนไลน์ทางไซเบอร์ของภาครัฐยังติดหล่มข้อจำกัด และไม่สามารถเข้าถึงพยานหลักฐานดิจิทัล (Digital Fact) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. มาตรการตอบสนองเชิงสัญญาณและการจัดการวิกฤตศรัทธาแบบไฟไหม้ฟาง (Symbolic Policing & Reactive Crisis Management) เมื่อพิจารณาพลวัตการตอบสนองของภาครัฐต่อการสอดส่องของพลเมืองดิจิทัล (Digital Vigilantism) (Trottier, 2017) ผลการวิจัยได้สกัดหลักฐานชิ้นสำคัญเกี่ยวกับพฤติกรรมจัดการภาวะวิกฤตภาพลักษณ์องค์กร โดยผู้ให้สัมภาษณ์ยอมรับว่า เมื่อมีคลิปเหตุการณ์ความไร้ระเบียบหรือการพนันบั้งไฟหลุดรอดกลายเป็นไวรัลบน Facebook Fanpage ท้องถิ่น ยุทธวิธีที่ตำรวจนำมาใช้คือสูตรสำเร็จเด็ดขาดที่เรียกว่า "ต้องมีคนโดนจับให้ปรากฏ"

ในทางนิเทศศาสตร์และการบริหารภาพลักษณ์ ปรากฏการณ์นี้จัดอยู่ในกลุ่ม "การบังคับใช้กฎหมายเชิงสัญลักษณ์" (Symbolic Policing) หรือการทำหน้าที่บริหารจัดการประเด็นเชิงรับ (Reactive Issue Management) (วุฒินัน จันทระมา, 2564) การรับจับกุมหลังเป็นข่าวความต้องการมุ่งหวังปราบปรามอาชญากรรมให้หมดสิ้นไป แต่จัดทำขึ้นเพื่อ "สร้างภาพตัวแทน" (Representation) เพื่อสยบคลื่นความหวาดกลัวหรือความโกรธแค้นของมติมหาชนออนไลน์ (Bandwagon Effect) (สุธาภรณ์ ขอสานติวิชัย, 2558) เพื่อปกป้องชื่อเสียงองค์กร อย่างไรก็ตาม ผู้บังคับบัญชาชาวยุโรปได้อภิปรายอย่างตรงไปตรงมาว่า มาตรการจับกุมตัวหรือสั่งปิดสนามกลางคันของผู้บังคับการฯ เป็นเพียงมาตรการแบบ "ไฟไหม้ฟาง" ที่สุดท้ายแล้วก็เกิดตรรกะการลักลอบแอบทำแอบเล่นได้ดินแดนเช่นเดิม ปฏิบัติการเชิงรับเช่นนี้จึงล้มเหลวในการสร้างและเรียกคืน ความเชื่อถือไว้วางใจในภาครัฐ (Public Trust) ในกลุ่มพลเมืองดิจิทัลและคนรุ่นใหม่อย่างยั่งยืน (สิทธิพัฒน์ และภริดา, 2565)

การเรียบเรียงและวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกรณีศึกษาทัศนคติของพลเมืองดิจิทัลกลุ่มอินฟลูเอนเซอร์ ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มพลเมืองดิจิทัลและแอดมินเพจ สามารถจัดกลุ่มเนื้อหาได้ดังนี้

1. ปฏิบัติการรื้อถอนวาทกรรมและอุดมการณ์ครอบงำของกลุ่มผลประโยชน์ (Counter-Framing & Deconstruction of Hegemony) จากการวิเคราะห์ทัศนคติของพลเมืองดิจิทัลที่มีสถานะเป็นผู้สร้างสรรค์เนื้อหาและอินฟลูเอนเซอร์ในพื้นที่ (Local Influencer) ต่อประเด็นการคงอยู่ของอบายมุขแฝงในงานประเพณี พบหลักฐานสำคัญเชิงการยกระดับจิตสำนึกพลเมืองในการ "รื้อถอนวาทกรรมและอุดมการณ์ครอบงำ" (Deconstruction of Hegemony) โดยกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์อย่างเด็ดขาดในการปฏิเสธการใช้วัดหรือสถาบันราชการเป็นพื้นที่สันทนาการ โดยระบุว่า "ถ้างานประเพณีงานบุญที่จัดในวัดหรือสถานที่ราชการ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนให้ความเคารพกราบไหว้ ก็ไม่ควรจะมีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มาขายในการจัดงาน" ทัศนคติดังกล่าวสะท้อนว่า พลเมืองดิจิทัลชาวอินฟลูเอนเซอร์ในท้องถิ่นมีพฤติกรรมเป็น "ผู้แสวงหาข้อมูลแบบกระตือรือร้น" (Active Information Seeking) ที่ใช้ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ และการรู้เท่าทันกระบวนการซ่อนเร้น (S-M-C-R) มาทำการรื้อถอน (Deconstruct) อุดมการณ์ร่วมสมัยทางการเมือง โดยพวกเขาสามารถมองเห็นและตอบโต้กรอบวาทกรรม "Soft Power" หรือ "การกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก" ที่รัฐและกลุ่มทุนอสังหาริมทรัพย์สร้างขึ้นมาเพื่อลวงความสนใจ (White Propaganda) (อมรฉัตร และมนฤทัยพล, 2563) โดยอินฟลูเอนเซอร์ในพื้นที่ได้เบนแสงสปอตไลท์ไปที่ผู้คนลักษณะที่แท้จริงว่าคือ "สภาวะพาณิชย์นิยมล้นเกิน" (Hyper-Commodification) โดยระบุว่า "แต่ทุกวันนี้ทุกอย่างมองเป็นธุรกิจ... โดยที่ชาวบ้านเองก็มีหน้าที่ไปเที่ยวงานเฉย ๆ" ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นว่า อินฟลูเอนเซอร์ดิจิทัลกำลังทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการส่งเสียงและตีกรอบความคิดกลับ (Counter-Framing) เพื่อชี้ให้เห็นว่า ระบบทุนนิยมหลังสมัยใหม่ ได้ลดทอนอำนาจต่อรองของชาวบ้านในพื้นที่กายภาพ และเปลี่ยนสภาพคุณค่าจารีตดั้งเดิมให้กลายเป็นเพียงสินค้าทางวัฒนธรรม (Cultural Commodity) (สุระชัย ชูพกา, 2561) ที่ผูกขาดผลประโยชน์อยู่กับกลุ่มทุนผู้จัดงานระบบปิดเท่านั้น ข้อมูลนี้สอดคล้องและอธิบายหลักฐานทางดิจิทัลจากหน้าสื่อบ้าน Facebook ปัญหาหนี้บั้งไฟ (Digital Fact) ที่ชี้ว่างานประเพณีกลายเป็นพื้นที่ที่กอบโกยเชิงพาณิชย์อย่างเหนียวแน่น

2. ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสารหลายวงจรปิตรบบอุปถัมภ์ (Digital Vigilantism & Social Accountability) ในมิติบทบาทการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจรัฐ (Checks and Balances) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า แรงขับเคลื่อนเชิงพลวัตที่บีบให้พลเมืองดิจิทัลและอินฟลูเอนเซอร์ท้องถิ่นต้องลุกขึ้นมาใช้พื้นที่สาธารณะออนไลน์ (Public Sphere) (Habermas, 1989) ในการโพสต์แฉ ประจาน หรือรายงานข้อเท็จจริง มีรากเหง้ามาจากความตระหนักรู้ถึงสถานะขำขันทรูทของจริยธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐระดับปฏิบัติการในพื้นที่ทางกายภาพ โดยอินฟลูเอนเซอร์รายนี้ได้แฉข้อมูลโครงสร้างผลประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาว่า "แต่ส่วนมากที่เจอคือเจ้าหน้าที่ของรัฐปล่อยปละละเลยและกระทำผิดไปเอง เพราะคำว่าติดสินบนเจ้าหน้าที่... ทุกวันนี้ทุกอย่างมองเป็นธุรกิจและการติดสินบนเจ้าหน้าที่งาน เงินถึงก็จะทำได้"

ในทางนิเทศศาสตร์การเมือง พฤติกรรมนี้สะท้อนปฏิบัติการ Digital Vigilantism หรือกระบวนการใช้อำนาจทางข้อมูลข่าวสารบนโลกออนไลน์มาเป็นเครื่องมือลงทัณฑ์สังคม (Trottier, 2017) เพื่อจ้องเข้าไปทำลายระบบ "ทุนทางสังคมด้านมืด" (Negative Social Capital) (Bourdieu, 1986) อันเกิดจากระบบความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) (พรพรรณ เขยจิตร, 2560) ซึ่งมักถูกกลุ่มอิทธิพลและเจ้าหน้าที่รัฐระดับปฏิบัติการในท้องถิ่นนำมาบิดเบือนใช้เป็นข้ออ้างเรื่องเครือข่าย ความเกรงใจ และความไว้วางใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Trust) เพื่อหลบเลี่ยงความผิด ก่อให้เกิดภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกในการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Dilemma)

ปฏิบัติการกระจายสารจากล่างขึ้นบนผ่านระบบ Mass Self-Communication ของอินฟลูเอนเซอร์และพลเมืองดิจิทัล จึงทำหน้าที่ที่สถาปนาระบบ ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ต่อสังคม (Social Accountability) เปิดไฟส่องสว่างให้เห็นวงจรสีเทาที่ซ่อนเร้นภายใต้คำว่า "เงินถึงจัดได้" นำไปสู่การเกิดมิตินาชนในลักษณะกระแสแห่งคล้อยตามเจตคติเสียงส่วนใหญ่เพื่อขับไล่สิ่งผิดกฎหมาย (Bandwagon Effect) (สุธาภรณ์ ขอสานติวิชัย, 2558) จนสามารถกำหนดวาระสารสาธารณะ (Agenda Setting) บีบให้กลไกส่วนบนของรัฐ (ผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้บังคับการตำรวจจังหวัด) ต้องเร่งบริหารจัดการในภาวะวิกฤตเชิงรุก (Proactive Crisis Management) (วุฒินัน จันทรรมา, 2564) ออกมาตรการฟื้นฟูวินัยและอาญาแก่เจ้าหน้าที่ที่รับสินบนอย่างเฉียบขาดเพื่อกู้คืนภาพลักษณ์องค์กร

การเรียบเรียงและวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวแทนกลุ่มผู้นำชุมชน กรรมการ ผู้ประกอบธุรกิจ สามารถจัดกลุ่มเนื้อหาได้ดังนี้

1. มายาคติทางวัฒนธรรม ทรัพยากรมนุษย์นิยม และการปรับตัวเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม (Cultural Commodity & Commodification) ในมิติความสำคัญของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และมหรสพต่อการดึงดูดมวลชน พบข้อเท็จจริงสะท้อนว่า งานประเพณีบุญบั้งไฟในทัศนะของผู้นำและชาวบ้านยังคงถูกกำกับด้วย "มายาคติ" (Myth) ดั้งเดิมที่มองว่าความสนุกสนานรื่นเริงและการดื่มกินสุราเป็นสิ่งที่ละเว้นเสียไม่ได้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่า "ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนอีสาน เป็นงานที่เน้นความสนุกสนานรื่นเริง ร่าเริง ซึ่งในมิติวิถีชุมชนปีหนึ่งมีเพียงครั้งเดียว... สิ่งเหล่านี้ (เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิด) จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต้องมีอยู่คู่กับงานมาโดยตลอด เพื่อส่งผลในการรวมกลุ่มคน" ทัศนะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (2544) ที่ระบุว่า มายาคติทำหน้าที่แปรสภาพสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นทางสังคมให้กลายเป็นเรื่อง "ธรรมชาติที่พึงกระทำ" อย่างไรก็ตาม ในมิติเชิงเศรษฐกิจ ข้อมูลภาคสนามเผยให้เห็นพลวัตการเปลี่ยนผ่านของงานประเพณีเข้าสู่สภาวะ "การเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม" (Commodification) ตามแนวคิดของ สุระชัย ชูผกา (2561) โดยนายกเทศมนตรีดังกล่าวได้จำแนกโครงสร้างรูปแบบการจัดงานในปัจจุบันออกเป็น 2 ขั้วอย่างชัดเจน คือ 1) รูปแบบสนามจัดแข่ง (พาณิชย์นิยมเต็มรูปแบบ) มีลักษณะเป็นธุรกิจปิดที่มีกลุ่มทุนภายนอกหรืออแกไนเซอร์ (Organizer) เข้ามาทำการ "เหมา" พื้นที่จากชุมชน โดยจ่ายค่าสถานที่ให้หมู่บ้านเป็นเงินก้อนจำนวน 10,000 บาท แล้วอแกไนเซอร์จะเข้ามาดักตวงผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ด้วยตนเอง ทั้งการเก็บบัตรค่าจอดรถ 100 บาท และค่าเข้าชมบั้งไฟอีกคนละ 100 บาท และ 2) รูปแบบประเพณีดั้งเดิม เป็นรูปแบบที่ชาวบ้านบริหารจัดการร่วมกันเองตามจุดต่าง ๆ ไม่มีการเก็บค่าใช้จ่ายใด ๆ และเปิดให้เข้าชมฟรี ปรากฏการณ์นี้ชี้ให้เห็นว่า วาทกรรม "Soft Power" หรือ "การกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก" ที่ภาครัฐส่วนบนพยายามตีกรอบ (Framing Effect) (อมรฉัตร และมนฤตย์พล, 2563) แท้จริงแล้วในระดับปฏิบัติการกลับถูกลดทอนคุณค่าให้กลายเป็นเพียงเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมืองของกลุ่มทุนอแกไนเซอร์ ซึ่งไม่ได้หล่อเลี้ยงเศรษฐกิจของชุมชนอย่างแท้จริง สอดรับกับข้อเตือนใจในงานวิจัยของ พิษณุรักษ์ ปิตาทะสังข์ (2561)

2. ผลกระทบจากนิเวศดิจิทัลและการตอบสนองผ่านข้อจำกัดการควบคุมตนเอง (Digital Vigilantism & Self-regulation) ในประเด็นผลกระทบจากเทคโนโลยีและการสอดส่องของพลเมืองดิจิทัล นายกเทศมนตรียอมรับว่า กระแสสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลกดดันอย่างรุนแรงต่อภาพลักษณ์การรักษากฎหมายในพื้นที่ โดยให้ข้อมูลว่า “มีผลกระทบอย่างมาก ปัจจุบันในสถานที่ราชการ วัด หรือโรงเรียน มีกฎหมายห้ามดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างเด็ดขาด หากมีกลุ่มคนที่มือบอนถ่ายภาพหรือคลิปวิดีโอการตั้งวงดื่มสุราในวัดแล้วนำไปเผยแพร่ในสื่อโซเชียล... จะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และการจัดงานทันที และผู้กระทำผิดจะถูกดำเนินคดี” ข้อมูลนี้สะท้อนว่า ปฏิบัติการของพลเมืองดิจิทัลในลักษณะ Digital Vigilantism (Trottier, 2017) หรือการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครออนไลน์สอดส่องสังคม ได้ทำลายระบบการปกปิดข่าวสารแบบดั้งเดิม และสร้างระบบความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ต่อสาธารณะ (Social Accountability) บีบให้ท้องถิ่นต้องตระหนักถึงความเสี่ยงทางกฎหมาย ส่งผลให้กลุ่มผู้จัดงานต้องหันมาพึ่งพาการ “การควบคุมตนเอง” (Self-regulation) ภายใต้กรอบข้อจำกัดเชิงพื้นที่ โดยในพื้นที่ได้มีการสร้างกติกาชุมชนรองรับ ด้วยการจัดระเบียบและจำกัดพื้นที่ (Zoning) ให้กลุ่มชาวบ้านละเล่นหรือดื่มกินสุราอยู่เฉพาะบริเวณ “ภายนอกพื้นที่ห้าม” (นอกเขตวัดและสถานที่ราชการ) และเมื่อถึงเวลาจุดบั้งไฟจึงค่อยเคลื่อนย้ายเข้ามาในบริเวณฐานจุด ปรากฏการณ์นี้ชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรม การเปิดรับสารและทัศนคติที่มีความตื่นตัวต่อแรงกดดันออนไลน์ ชุมชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่ใช่เพราะความเต็มใจเชิงจริยธรรม แต่เป็นผลมาจากระบบการตรวจสอบด้วยสัญญาณดิจิทัลของพลเมืองที่เป็นผู้แสวงหาข้อมูลแบบกระตือรือร้น (Active Information Seeking)

3. ความสัมพันธ์แบบเครือญาติกับการต่อรองกฎหมายผ่านมิติเวลา (Interpersonal Trust & Negotiated Compliance) เมื่อวิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์และความเกรงใจในพื้นที่ (Interpersonal Trust) ผลการวิจัยพบหลักฐานสำคัญเกี่ยวกับ “กระบวนการต่อรองกฎหมายเชิงจารีต” (Negotiated Compliance) ระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่รัฐ โดยนายกเทศมนตรีชี้แจงว่า ฝ่ายปกครองอำเภอและเจ้าหน้าที่ตำรวจมักจะให้ความอนุเคราะห์และผ่อนปรนการบังคับใช้กฎหมายควบคุมเป็นกรณีพิเศษ “เนื่องจากเข้าใจว่าเป็นวิถีประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น (แต่จะผ่อนปรนให้เฉพาะบุญเดือนหกเท่านั้น งานอื่น ๆ จะไม่มีการผ่อนปรน)” อย่างไรก็ตาม การผ่อนปรนไม่ได้เป็นไปอย่างหย่อนยานไร้ขอบเขต แต่เกิดจากการแลกเปลี่ยนข้อตกลงและเงื่อนไขเชิงเวลา (Time Bound) ที่เด็ดขาดร่วมกัน คือ “อนุญาตให้ทำการจุดบั้งไฟได้ตั้งแต่เวลา 08.00 น. และต้องสิ้นสุดในเวลา 15.00 น. (บ่ายสามโมง) อย่างเด็ดขาด จะไม่มีการอนุญาตให้ลากยาวไปจนถึงเวลาค่ำมืด” โครงสร้างนี้สะท้อนว่าระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) และความไว้วางใจ อธิปไตยในท้องถิ่น (พรพรรณ เขยจิตร, 2560) ยังคงมีอิทธิพลเหนือกฎหมายส่วนบนชั่วคราว เจ้าหน้าที่รัฐยอมยืดหยุ่นสถานะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก (Law Enforcement Dilemma) ให้แก่จารีตประเพณีแลกกับการที่ชุมชนต้องบริหารความเสี่ยงด้านความปลอดภัยอย่างเข้มงวดภายใต้เงื่อนไขเวลาที่กำหนด

4. แรงต้านนโยบายจากบนลงล่างและขอบเขตทางเลือกที่ยอมรับได้จริง (Top-down Resistance & Zone of Acceptance) ในประเด็นความคุ้มค่าและความเป็นไปได้ของการขับเคลื่อนนโยบาย “เขตปลอดอบายมุข 100%” ผ่านกลไกประชาพิจารณ์ ผลการศึกษาพบปรากฏการณ์ “การต่อต้านนโยบายจากบนลงล่าง” (Top-down Resistance) อย่างชัดเจน โดย ป. ประยูร มองว่าการจะทำประชาพิจารณ์เพื่อโหวตให้งานบุญบั้งไฟปลอดเหล้า 100% เป็นเรื่องที่ “ทำได้ยากมาก” แม้ในอดีตหน่วยงานภายนอกอย่าง สสส. จะเคยลงพื้นที่สร้างโมเดลร่วมกับ อบต.เสียวหรืออำเภอราษีไศล แต่ในความรู้สึกเชิงลึกของชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงยึดติดกับคุณค่าความบันเทิงและการดื่มกิน จึงเกิดแรงต้านเชิงวัฒนธรรมต่อการหักดิบทางนโยบายสาธารณะ

บทอภิปรายภาพรวม

อินฟลูเอนเซอร์ท้องถิ่นคือ 'อาวุธทางสัญญา' ของภาคประชาชนที่เปิดแสงสปอตไลท์ส่องสว่างหลายเงากระพริบ Soft Power ลงโลก และพังทลายวงจรปิด 'เงินถึงจัดได้' ของระบบสินบนในระดับปฏิบัติการ การจัดทำ 'ประชาพิจารณ์ท้องถิ่น' จึงเป็นกลไกที่แปรเปลี่ยนพลังตรวจสอบของอินฟลูเอนเซอร์เหล่านี้ ให้กลายเป็นเครื่องมือช่วยภาครัฐระดับนโยบายในการกวาดล้างจุดคอขวดทางจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ และสร้างสัญญาประชาคมดิจิทัลที่คืบหน้าวัฒนธรรมที่ปลอดภัยให้แก่สังคมยุคใหม่อย่างแท้จริง

ข้อมูลเชิงลึกจากเจ้าหน้าที่เป็นตัวแทนสำคัญที่ช่วยยืนยันข้อค้นพบของอินฟลูเอนเซอร์ในกลุ่มที่ 2 ว่า ปัญหาที่ทำให้กฎหมายควบคุมอบายมุขแฝงไว้ผลเกิดจากความเกรงใจเครือข่ายของตำรวจชั้นผู้น้อย และวงจรกิเลส/สินบนของตัวเจ้าหน้าที่รัฐระดับปฏิบัติการเอง ซึ่งสร้างวิกฤตศรัทธาที่มาตรการ 'จับกุมแบบไฟไหม้ฟาง' หลังเป็นไวรัลก็แก้ไขไม่ได้ ดังนั้น 'กลไกการสื่อสารประชาพิจารณ์ท้องถิ่น' ที่ผู้วิจัยเสนอ จึงต้องทำหน้าที่เป็นเครื่องมือ 'ตรวจสอบสองทาง' (Two-way Accountability) คือไม่ใช่แค่คุมชาวบ้าน แต่ต้องเป็นเกราะให้พลเมืองดิจิทัลใช้ส่องแสงตรวจสอบพฤติกรรมทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อทลายจุดคอขวดทางจริยธรรมนี้ลงให้ได้

ข้อมูลจาก นายกเทศมนตรี เป็นตัวพิสูจน์ชัดว่า ปัญหาอบายมุขแฝงในงานประเพณีมีมิติทางธุรกิจของออบในเซอร์เข้ามาผูกขาด และเกิดโครงสร้างต่อรองเวลากับเจ้าหน้าที่รัฐ ท้องถิ่นปฏิเสธนโยบายปลอดเหล้า 100% แบบหักดิบจากบนลงล่าง แต่ยินดีโอรับกติกาจัดระเบียบพื้นที่ (Zoning) และมาตรการเทคนิคความปลอดภัย (ลดทอนขนาดห้องไฟเหล้า 3 นิ้ว) ดังนั้น 'กลไกการสื่อสารประชาพิจารณ์ท้องถิ่น' (Public Hearing) ที่ผู้วิจัยเสนอ จึงต้องไม่ใช่มุ่งไปตั้งกฎหมายห้ามเหล้าทั้งหมดจนชาวบ้านต่อต้าน แต่ต้องใช้เป็นเวทีกลางในการให้สิทธิ์พลเมืองดิจิทัลและผู้นำชุมชน ร่วมกันโหวตจัดระเบียบโซนนิ่งพื้นที่ห้ามดักจับภาพเชิงลบ และกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยทางเทคนิคเพื่อสร้างสัญญาประชาคมที่สมดุลและยั่งยืนร่วมกัน

ข้อค้นพบจากงานวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ได้ค้นพบข้อมูลสำคัญในส่วนเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย มีข้อค้นพบใหม่เชิงทฤษฎีและนโยบาย 3 ประเด็น ดังนี้

1. สภาวะสองหน้าของการบังคับใช้กฎหมาย" (The Bifurcated Enforcement Framework) งานวิจัยนี้พบหลักฐานเชิงประจักษ์ใหม่ว่า โครงสร้างสำนักงานตำรวจแห่งชาติในพื้นที่ชนบทเกิดปรากฏการณ์ "สภาวะสองหน้าของการบังคับใช้กฎหมาย" หน้าแรกคือ "หน้ากากแห่งความเด็ดขาดภายนอก" ของผู้บังคับบัญชาที่ไร้ความผูกพันกับท้องถิ่น คอยสั่งการด้วยข้อกำหนดร้อยเปอร์เซ็นต์ผ่านตัวอักษร หน้าที่สองคือ "ใบหน้าแห่งความประนีประนอมภายใน" ของตำรวจชั้นผู้น้อยในพื้นที่ซึ่งแบกรับต้นทุนเครือข่ายและความเกรงใจ ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่า ช่องว่างที่แท้จริงของการควบคุมอบายมุขแฝงไม่ได้อยู่ที่ข้อกำหนดขาดความศักดิ์สิทธิ์ แต่อยู่ที่ความขัดแย้งของ 'สำนึกเชิงพื้นที่' (Spatial Consciousness) ระหว่างตำรวจต่างถิ่นและตำรวจท้องถิ่น ซึ่งกลุ่มทุนมักใช้ตำรวจชั้นผู้น้อยเป็นกั้นชนในการเคลียร์ผลประโยชน์แฝง

2. ปรากฏการณ์ "พื้นที่หลบภัยสัญญะแบบผสมผสาน" (The Hybrid Semiotic Sanctuary) ผู้วิจัยค้นพบพฤติกรรมอุบัติใหม่ของกลุ่มผู้จัดงานและนักพนันว่า ปัจจุบันพวกเขาไม่ได้ใช้เพียงแค่รหัสลับออนไลน์เพื่อหลบหลีกระบบ AI เท่านั้น แต่ใช้ยุทธวิธี "พื้นที่หลบภัยสัญญะแบบผสมผสาน" (Hybrid Semiotic Sanctuary) กล่าวคือ ดำเนินการใช้พื้นที่ออนไลน์แบบปิด (Line Group) เพื่อกระจายความเสี่ยงและนัดหมายสัญญะลวง (เช่น แกล้งโพสต์รูปน้ำเก็กฮวยแต่ในกลุ่มรู้กันว่าเป็นเบียร์) แล้วใช้พื้นที่ทางกายภาพ (ชุมชนดั้งเดิม) เป็นเกราะกำบังในการดื่มกินหรือตั้งขุม โดยมีข้อตกลงร่วมกัน

กับผู้นำท้องถิ่นว่าจะไม่มีการถ่ายภาพหรือไลฟ์สดเผยแพร่ออกไปเด็ดขาดเพื่อเซฟเจ้าหน้าที่ พฤติกรรมนี้คือการสร้าง 'ความร่วมมือปิดปากสาธารณะ' โดยใช้มิติเทคโนโลยีและจารีตท้องถิ่นมารวมกันเป็นกำแพงปิดกั้นการรับรู้ของส่วนกลาง

3. จุดหักเหทางจริยธรรมของกลไกบนลงล่าง" (The Moral Bottleneck of Top-Down Policy) ข้อค้นพบใหม่ที่พลิกความคาดหมายและสำคัญที่สุดต่อบทบาทของภาครัฐคือ ผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นผู้รักษากฎหมายระบุอย่างชัดเจนว่า อุปสรรคของการผลักดันนโยบายหรือกลไกประชานิยม 100% ไม่ได้เกิดจากโครงสร้างทางกฎหมายหรือชาวบ้านดื้อแพ่ง แต่เกิดจาก "จุดคอขวดทางจริยธรรมของตัวข้าราชการผู้รักษากฎหมายเอง" (The Moral Bottleneck) トラバドที่เจ้าหน้าที่รัฐระดับปฏิบัติการยังมีกิเลส มีพฤติกรรมลักลอบกระทำผิด และพัวพันกับระบบสินบนใต้โต๊ะเพื่อผลประโยชน์เชิงธุรกิจ เาที่ประชานิยมใดๆ ก็ตามย่อมไร้ความชอบธรรมและกลายเป็นเพียงสัญญาณลวงตาที่ชาวบ้านไม่เชื่อถือ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะใหม่ว่า "กลไกการสื่อสารประชานิยมท้องถิ่น" (Public Hearing) จะสัมฤทธิ์ผลได้ รัฐต้องปรับโมเดลการสื่อสารเชิงรุก (กิตติภูมิ กิตติบุตร, 2567) โดยแปรสภาพเวทีให้กลายเป็น "สภารณามภิบาลเปิดพื้นที่กว้าง" (Open Governance Forum) ที่ดึงเอาพลเมืองดิจิทัลและอินฟลูเอนเซอร์ในพื้นที่มาเป็นพยานร่วมเฝ้าระวังพฤติกรรมของ "เจ้าหน้าที่รัฐ" เป็นอันดับแรก เพื่อทำลายกำแพงคอขวดทุจริตยกระดับระบบความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Accountability) และสร้างความโปร่งใสในระดับกายภาพที่จะเป็นรากฐานในการกู้คืนความเชื่อถือว่าไว้วางใจในภาครัฐ (Public Trust) กลับคืนสู่จังหวัดศรีสะเกษอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อค้นพบจากการสกัดตัวบทและย้ายกรอบการวิเคราะห์อินฟลูเอนเซอร์รายนี้เข้าสู่กลุ่มพลเมืองดิจิทัล ผู้วิจัยได้ค้นพบ "ข้อค้นพบใหม่เชิงโครงสร้าง" 3 ประเด็นหลัก (The 3 Breakthrough Insights) ดังนี้

1. ปรากฏการณ์ "เกราะสัญญาณสองชั้น" (The Double-Layered Sign Shield) งานวิจัยนี้พบว่า กลุ่มผลประโยชน์และทุนทุจริตในระดับท้องถิ่นไม่ได้พึ่งพิงเพียงแค่ "รหัสลับทางภาษา" (Coded Language) ในโลกออนไลน์เพื่อลวงเอไอ เช่นคำว่า "น้ำมีพอง" หรือ "ทดสอบพลังงาน" เท่านั้น แต่ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มทุนได้สถาปนากลไกป้องกันตัวที่แหลมคมกว่า เรียกว่า "เกราะสัญญาณสองชั้น" กล่าวคือ 1) เกราะชั้นนอก (โลกกายภาพ) นำวาทกรรมระดับชาติอย่าง "Soft Power" และ "กระตุ้นเศรษฐกิจ" มาตีกรอบเป็นป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อลวงสายตาของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและสังคมส่วนบนว่าจัดงานตามนโยบายรัฐ และ 2) เกราะชั้นใน (โลกระดับปฏิบัติการ) ใช้เม็ดเงินและการดัดสินบนเจ้าพนักงานภายใต้คำว่า "เงินถึงจัดได้" เป็นสัญญาณแห่งการปิดปากเพื่อสร้างข้อยกเว้นทางกฎหมายในพื้นที่กายภาพจากเกราะสัญญาณสองชั้นนี้คือรูปแบบอาชญากรรมทางวัฒนธรรมอุบัติใหม่ที่ใช้ทั้งการโฆษณาชวนเชื่อระดับนโยบาย (Framing) ผสมผสานกับการทุจริตทางกายภาพเพื่อสถาปนาระเบียบอำนาจนำในพื้นที่สี่เทา

2. บทบาทอินฟลูเอนเซอร์ท้องถิ่นในฐานะ "ผู้นำความคิดข้ามมิติทางสังคม" (The Hyper-Opinion Leader) เดิมทีทฤษฎีการไหลเวียนของข่าวสารสองจังหวะ (Two-Step Flow of Communication) และทฤษฎีการกำหนดวาระสาธารณะ (Agenda Setting) มักมองว่า "สื่อมวลชน" หรือ "แอดมินเพจผู้ไม่เปิดเผยตัวตน (Anonymity)" เป็นผู้กำหนดวาระ ทว่าข้อค้นพบใหม่ของการวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่า "ชาวบ้านที่มีสถานะเป็นอินฟลูเอนเซอร์ในพื้นที่" ได้สถาปนาบทบาทใหม่ขึ้นมา เรียกว่า "ผู้นำความคิดข้ามมิติทางสังคม" (Hyper-Opinion Leader) คนกลุ่มนี้มีลักษณะพิเศษคือ ขาข้างหนึ่งยืนอยู่ในวิถีชีวิตกายภาพของชุมชนดั้งเดิม ทำให้รู้สึกและเข้าถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการรับสินบนใต้โต๊ะของเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ขาอีกข้างหนึ่งดำรงอยู่ในโลกไซเบอร์ มีพลังในการผลิตสร้างคอนเทนต์ (Content Creation) และมีฐานมวลชนออนไลน์ที่พร้อมส่งเสียงแชร์ถล่ม ดังนั้น เมื่อคนกลุ่มนี้ลุกขึ้นมาสลัดทิ้งระบบความเกรงใจเครือญาติ (Interpersonal Trust ด้านมืด) แล้วหันมาทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจตราสังคม (Digital Vigilantism) พลังในการกำหนดวาระสาธารณะ (Agenda Setting Power) จึงมีอำนาจทำลายล้างวงจรสินบนได้สูงกว่าเพจข่าวทั่วไป เพราะเป็น "เสียงสะท้อนจากคนในพื้นที่ตัวจริง" ที่มีพยานหลักฐานเชิงประจักษ์ (Digital Fact) ทักล้างวาทกรรมลวงของรัฐได้อย่างเบ็ดเสร็จ

3. ประเด็น"ประชาพิจารณ์ถอนรากถอนโคนได้" (The Anti-Corruption Public Hearing Model) ข้อค้นพบใหม่ที่สำคัญที่สุดในเชิงนโยบายคือ ชุมชนและพลเมืองดิจิทัลมีขอบเขตการยอมรับกติกาใหม่ (Zone of Acceptance) อยู่แล้ว (อยากให้วัดและสถานที่ราชการปลอดภัยปลอดเหล้า) แต่เหตุผลที่นโยบายปลอดอบายมุข 100% แบบบนลงล่าง (Top-down) ของ สสส. หรือศาลากลางจังหวัดมักล้มเหลวและกลายเป็นไฟไหม้ฟาง ไม่ใช่เพราะชาวบ้านต่อต้าน แต่เป็นเพราะ "นโยบายเหล่านั้นไม่ได้ออกแบบมาเพื่อปราบปรามระบบสินบนในระดับปฏิบัติการ" ตรรกะที่ยังใช้กลไกแอบตกลงในห้องปิด ระบบ "เงินถึงจัดได้" ก็ยังคงอยู่

ผู้วิจัยจึงได้ข้อค้นพบใหม่ในการออกแบบแนวทางเชิงนโยบายว่า "กลไกการสื่อสารประชาพิจารณ์ท้องถิ่น" (Public Hearing) ที่จะนำมาประยุกต์ใช้ ต้องแปรสภาพจากเวทีรับฟังความคิดเห็นทั่วไป มาสู่การจัดตั้ง "สภาสัญญาประชาคมดิจิทัล" (Digital Social Contract Forum) โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้ 1) แนวทางขับเคลื่อนเชิงปฏิบัติ รัฐต้องใช้รูปแบบการสื่อสารเชิงรุกที่มีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบอย่างเท่าทันสถานการณ์ (กิตติวัฒน์ กิตติบุตร, 2567) สถาปนาเวทีโหวตกติกาชุมชนแบบเปิดเผย (Open-Source Democratic Arena) โดยดึงเอากลุ่มอินฟลูเอนเซอร์ท้องถิ่นและพลเมืองดิจิทัลเข้ามาทำหน้าที่เป็น "พยานดิจิทัลสาธารณะ" (Public Digital Witnesses) ร่วมตั้งกล้องไลฟ์สดและส่งระบบตรวจสอบฟีดแบ็ก (Citizen Feedback Mechanism) และ 2) การดึงมติมหาชนออนไลน์เข้ามานั่งเป็นกรรมการกลางในเวทีเปิดเช่นนี้ จะทำหน้าที่ทำลายสภาวะ "ห้องปิด" ของวงจรสินบนได้ไล่ลงอย่างสิ้นเชิง ช่วยลบล้างอคติเอนเอียง (Decision Bias) (อรพรรณ คุณเกษมรัตน์, 2561) และเป็นเกราะคุ้มครองเชิงโครงสร้างที่ช่วยให้เจ้าหน้าที่รัฐระดับปฏิบัติการที่ซื่อสัตย์กล้าบังคับใช้กฎหมายควบคุมพื้นที่วัฒนธรรมให้โปร่งใส เสมอภาค และปลอดภัยอย่างยั่งยืนเพื่อสร้าง ความเชื่อถือไว้วางใจในภาครัฐ (Public Trust) คืนสู่จังหวัดศรีสะเกษอย่างแท้จริง

ข้อค้นพบในประเด็นจากการสัมภาษณ์กลุ่มจัดงาน ผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับ "ขอบเขตที่ชุมชนยอมรับได้จริง" (Zone of Acceptance) ตามแนวคิดจิตวิทยาการสื่อสารและมติมหาชน กล่าวคือ ชุมชนยินดีที่จะปฏิบัติตามกติกาใหม่หากกติกานั้นมุ่งเน้นไปที่ "มาตรการเชิงเทคนิคความปลอดภัย" มากกว่าการห้ามปรามมิติทางวัฒนธรรม ดังสะท้อนจากถ้อยคำที่ว่า "ชาวบ้านพร้อมใจกันยอมรับและปฏิบัติตามได้จริงในการทำประชามลคขนาดท่อบั้งไฟ จากเดิมไซส์ท่อ 5 นิ้ว ให้เหลือเพียงท่อ 3 นิ้ว เพื่อความปลอดภัยตามมาตรฐานของจังหวัดศรีสะเกษ" ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการประเด็น (Issue Management) (สุภาพร นิทานนท์, 2559) และการสร้างความเชื่อถือไว้วางใจในภาครัฐ (Public Trust) (สำนักงาน ก.พ., ม.ป.ป.) จะประสบความสำเร็จได้ ไม่ใช่เกิดจากการใช้อำนาจกฎหมายห้ามปรามพฤติกรรมเสพติดทางสังคมทั้งหมดในทันที แต่รัฐต้องใช้รูปแบบการสื่อสารเชิงรุกที่มีปฏิสัมพันธ์สองทาง (กิตติวัฒน์ กิตติบุตร, 2567) นำข้อจำกัดด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมาเป็นแกนกลางในการสร้างฉันทามติร่วมกันผ่าน "กลไกการสื่อสารประชาพิจารณ์ท้องถิ่น" (Public Hearing) ซึ่งจะเปลี่ยนผ่านพื้นที่เสี่ยงให้กลายเป็นพื้นที่ปลอดภัยที่ชุมชนพร้อมใจโอบรับกติกาด้วยความเต็มใจอย่างแท้จริง

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เทคโนโลยีดิจิทัลและปฏิบัติการสอดส่องของพลเมืองดิจิทัล (Digital Vigilantism) คือเครื่องมือสำคัญในการทำลายวงจรปิดของระบบอุปถัมภ์และผลประโยชน์มืดในพื้นที่กายภาพ ทว่า มาตรการสั่งการปราบปรามของภาครัฐในปัจจุบันยังเป็นเพียงกลยุทธ์ "ตั้งรับและไฟไหม้ฟาง" เท่านั้น เพื่อนำไปสู่การจัดการพื้นที่วัฒนธรรมที่โปร่งใสและปลอดภัยอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการจัดการระบบสื่อสาร 3 ประเด็นหลักดังนี้

1. การสถาปนากลไกการสื่อสารประชาพิจารณ์ท้องถิ่น (Local Public Hearing Mechanism) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเปลี่ยนผ่านนโยบายจากการสั่งการจากบนลงล่าง (Top-down) มาสู่การจัดทำ "กระบวนการประชาพิจารณ์ท้องถิ่น" (Public Hearing) ในรูปแบบ "สภาธรรมาภิบาลเปิดพื้นที่กว้าง" (Open-Source Governance Forum)

ก่อนเทศกาลงานประเพณีสำคัญทุกครั้ง โดยเปิดพื้นที่สาธารณะร่วมสมัยเชิงโต้ตอบ (Interactive Sphere) ทั้งในรูปแบบเวทีออนไลน์และการทำประชาพิจารณ์ออนไลน์ ดึงตัวแทนพลเมืองดิจิทัล แอดมินเพจท้องถิ่น อินฟลูเอนเซอร์ในพื้นที่เครือข่ายเยาวชนงดเหล้า และคณะกรรมการวัด เข้ามาปะทะทางความคิดและวิเคราะห์ผู้รับสารร่วมกัน เพื่อร่วมกันโหวตและกำหนดขอบเขตมาตรการควบคุมพื้นที่จัดงาน

2. ผลลัพธ์จากการทำประชาพิจารณ์ต้องถูกจัดทำเป็นข้อตกลงที่ได้รับการยอมรับพร้อมใจจากทุกฝ่าย (Zone of Acceptance) โดยเน้นจุดสมดุลระหว่าง "มาตรการเชิงเทคนิคความปลอดภัย" ที่ชุมชนยอมรับได้จริง (เช่น การทำประชาคมยอมรับร่วมกันในการลดขนาดท่อบังไฟจาก 5 นิ้ว เหลือ 3 นิ้วตามมาตรฐานจังหวัด เพื่อความปลอดภัยสาธารณะ) ควบคู่กับการกำหนดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น ภายในเขตวัด อุโบสถ หรือสถานที่ราชการ เป็นเขตปลอดภัยปลอดอบายมุขและแอลกอฮอล์ 100% อย่างเด็ดขาด

3. แปรเปลี่ยนมติมหาชนออนไลน์ให้มาเป็นกลไก "พยานดิจิทัลสาธารณะ" (Public Digital Witnesses) ดึงชาวเน็ตและอินฟลูเอนเซอร์ในพื้นที่ร่วมกันตั้งกล้องไลฟ์สด ตรวจสอบ และส่งสัญญาณพิทักษ์ (Citizen Feedback Mechanism) ผ่านแพลตฟอร์มกลาง การดึงมติมหาชนออนไลน์เข้ามานั่งเป็นกรรมการควบคุมในเวทีเปิดเสรีเช่นนี้จะทำหน้าที่ทำลายสถานะห้องปิดและทำลายจุดคอขวดทางจริยธรรม (Moral Bottleneck) ของวงจรสินบนใต้โต๊ะอย่างสิ้นเชิง ช่วยลบล้างอคติเอนเอียงเข้าข้างพวกพ้อง (Decision Bias) และเปลี่ยนผ่านไปสู่การสร้าง "สัญญาประชาคมดิจิทัล" (Digital Social Contract) ที่ช่วยให้เจ้าหน้าที่รัฐระดับปฏิบัติการกล้าบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค โปร่งใส ตรวจสอบได้ ซึ่งจะเป็นแนวทางสูงสุดในการสร้างความยั่งยืน และคงไว้ซึ่ง ความเชื่อถือไว้วางใจในภาครัฐ (Public Trust) ในนิเวศวัฒนธรรมยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กนกนาล ลิขิตไพรวัลย์. (2563). *กลยุทธ์การสื่อสารข้อมูลข่าวสารผ่านเฟซบุ๊กเพจในจังหวัดพิษณุโลก* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยนเรศวร]. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
- กรกฎ จำเนียร. (2560). การรายงานข่าวของนักสื่อสารชุมชนในภาวะวิกฤตน้ำท่วม: กรณีศึกษา วิกฤตน้ำท่วมหนักที่สุดในรอบ 50 ปี ของ จ.นครราชสีมา. *วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร*, 12(1), 45-58
- กาญจนา แก้วเทพ. (2544). *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา*. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กิตติวัฒน์ กิตติบุตร. (2567). รูปแบบการสื่อสารเชิงรุกที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในจังหวัดลำปาง. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 7(2), 101-116
- คมกริช หาญกล้า. (2562). *การสื่อสารโดยใช้โซเชียลมีเดียเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง: กรณีศึกษาพรรคอนาคตใหม่* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. CUIR มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- จินตวิทย์ เกษมสุข. (2554). *การสื่อสารกับสังคม*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เดลินิวส์. (2567, 13 พฤษภาคม). 'ผู้การฯศรีสะเกษ' ฉุนสั่งจับกุมสนามบั้งไฟเถื่อน หลังโดนสื่อแฉปล่อยเล่นพนันโจ่งครึม. <https://www.dailynews.co.th/news/3425384/>
- เดลินิวส์. (2569, 26 กุมภาพันธ์). ผู้ว่าฯ สั่งห้ามเด็ดขาด! ปิดวัดจัดคอนเสิร์ต ขาย-ดื่มเหล้าเบียร์โจ่งครึมเป็นเหตุ. <https://www.dailynews.co.th/news/5639627/>
- นลินี ดันวิฑูรย์. (2562). *ทฤษฎีการสื่อสารมวลชนและมติมหาชน: อิทธิพลของสื่อต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมสังคมไทย*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- แนวหน้า. (2568, 3 พฤษภาคม). เริ่มแล้ว! ‘ประเพณีบุญบั้งไฟศรีสะเกษ’ ผู้ร่วมงานโอด!เล่นพนัน-ไม่เกรงกฎหมาย. <https://www.naewna.com/local/881690>
- ณิชา ยงกิจเจริญ. (2558). การเปิดรับข่าวสาร ทักษะคิด และแนวโน้มพฤติกรรมที่มีต่อศิลปินวง EXO ของกลุ่มแฟนคลับ EXO-L [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. CUIR มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ณัฐกานต์ จันทร์ศิริพุท. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างความถี่ของการวิ่งแกในพื้นที่ไซเบอร์กับการเผชิญปัญหาของเหยื่อ: อิทธิพลส่งผ่านของการประเมินทางปัญญาโดยมีความเป็นนิรนามของผู้กระทำเป็นตัวแปรกำกับ [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. CUIR จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปารจารย์ ธนะสมบุรณ์. (2538). หนังสือพิมพ์ไทยรัฐกับการกำหนดวาระสารความขัดแย้งทางการเมืองในเหตุการณ์ พฤษภาคม 2535 [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. CUIR มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปานิสรา จันทร์แจ้ง. (2566). กลยุทธ์การสื่อสารออนไลน์ และปัจจัยที่ส่งเสริมความเชื่อมั่นของศูนย์บริหารสถานการณ์ COVID-19 [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรังสิต]. คลังปัญญามหาวิทยาลัยรังสิต
- ประกาศจังหวัดศรีสะเกษ เรื่อง มาตรการป้องกันและการรักษาความปลอดภัยและการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนในการจุดและปล่อยบั้งไฟ พลุ ตะไล โคมลอย โคมไฟ โคมคว้น หรือวัตถุอื่นใดที่คล้ายคลึงกัน. (2559, 30 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 133 ตอนพิเศษ 232 ง. หน้า 25-27
- พัชรารณณ์ เขียวเจริญ. (2564). การสื่อสารทางการเมืองและทฤษฎีมิติมหาชนในยุคดิจิทัล. วารสารนวัตกรรมการสื่อสารและการจัดการ, 8(2), 145-160
- พัน ฉัตรไชยยันต์. (2566). สื่อสังคมออนไลน์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- พระราชบัญญัติการพนัน พุทธศักราช 2478. (2478, 11 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 52 ตอนที่ 0 ก. หน้า 1520-1540
- พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551. (2551, 14 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 33 ก. หน้า 28-46
- พิษณุรักษ์ ปิตาทะสังข์. (2561). การสื่อสารทางการเมืองในโครงการเมืองกีฬา [ดุชนิพนธ์ปริญญาดุชนิพนธ์บัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. CUIR มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เพชรรัตน์ ไสยสมบัติ. (2555). การเคลื่อนไหวทางสังคมในบริบทของสังคมไทย. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 15(1), 143-152
- พรพรรณ เขยจิตร. (2560). การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) [เอกสารประกอบการสอน]. สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร
- วิกานดา เกียรติมาโนชญ์, และ จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2559). หน้าที่ของถ้อยคำสาปแช่งและสาบานในวาทกรรมการเมืองไทย. วารสารวจนะ, 4(2), 1-19
- วุฒินันท์ จันทร์มา. (2564). การจัดการการสื่อสารในภาวะวิกฤติไวรัสโคโรนา 2019 ของสำนักประชาสัมพันธ์ เขต 7 จันทบุรี [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี]. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

- สิทธิพงษ์ ศรีกุลบุตร. (2569). การสื่อสารเชิงรุกของตำราจโรงพักในบริบทดิจิทัล: ช่องว่างระหว่างมายาคติและการสร้างชุมชนผ่าน FACEBOOK INSIGHTS. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 1(1), 1-13
- สิทธิพัฒน์ มารยาตร์, และ กริธา ชัยรัตน์. (2565). การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มแกนนำนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานของภาครัฐ. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์*, 9(8), 108-123
- สุธารณ ขอสานติวิชัย. (2558). ผลของการอ้างอิงตนเองและความเกี่ยวพันสินค้าที่มีต่อเจตคติต่อโฆษณา เจตคติต่อสินค้า และการตั้งใจซื้อสินค้าที่ได้รับการสนับสนุนจากเสียงส่วนมากและเสียงส่วนน้อย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. CUIR จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุภาพร นิภานนท์. (2559). กลยุทธ์การสื่อสารและการบริหารประเด็นเพื่อผลักดันนโยบายระบบสุขภาพมาตรฐานเดียว [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. CUIR มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สุระชัย ชูผกา. (2561). *สื่อสู่จริยะ*. สำนักพิมพ์เคล็ดไทย
- เสริมศิริ นิลคำ. (2555). *คุณค่าข้าวในภาวะวิกฤตทางสังคม*. วี.พรินท์
- สำนักงาน ก.พ. (ม.ป.ป.). *ความเชื่อถือไว้วางใจในภาครัฐ (Public Trust): ทฤษฎี แนวคิด และหลักการ*. สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล สำนักงาน ก.พ.
- อมรฉัตร กำภู ณ อยุธยา, และ มณฑุย์พล อรุณบุญลชาติ. (2563). วาทกรรมประชารัฐในบริบททางการเมืองของประเทศไทย. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, 9(1), 44-63
- อรพรรณ คุณเกษมรัตน์. (2561). ผลของเป้าหมายการควบคุม และการชี้แจงเหตุผลรองรับการตัดสินใจ ต่อระดับการเอนเอียงในการตัดสินใจ ให้ตนเองและผู้อื่น [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. CUIR จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Greenwood.
- Habermas, J. (1989). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society* (T. Burger & F. Lawrence, Trans.). MIT Press.
- Harvey, D. (1990). *The condition of postmodernity: An enquiry into the origins of cultural change*. Blackwell.
- McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176-187. <https://doi.org/10.1086/267990>
- Trottier, D. (2017). Digital vigilantism as weaponisation of visibility. *Philosophy & Technology*, 30(1), 55-72. <https://doi.org/10.1007/s13347-016-0216-4>